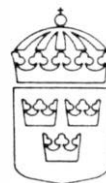

Motion till riksdagen

1988/89:Fi214

av Carl Bildt m. fl. (m)

Den ekonomiska politiken

Mot.
1988/89
Fi214

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Sverige behöver ett politiskt skifte!	2
2	Den ekonomiska utvecklingen	5
	2.1 Internationell bakgrund	5
	2.2 Den svenska utvecklingen	7
	2.3 Sverige halkar efter	12
3	Regeringens ekonomiska politik	17
	3.1 Finansplanens riktlinjer	17
	3.2 Budgetpolitiken	20
4	Det moderata alternativet	23
	4.1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken	23
	4.2 Budgetpolitiken	26
	4.3 Penningpolitiken	33
	4.3.1 Utgångspunkter	33
	4.3.2 Statsskuldspolitiken	34
	4.3.3 Kreditpolitiken	35
	4.3.4 Valutapolitiken	36
	4.4 Effekter av den moderata politiken	37
5	Hemställan	40

I Sverige behöver ett politiskt skifte!

Trots de senaste årens internationella högkonjunktur är det uppenbart att Sverige har problem som kräver en ny politik.

Den offentliga välfärdssektorn befinner sig – trots tillgång till större ekonomiska resurser än i något annat land – i en accelererande kris.

Trots att kvaliteten sjunker på område efter område skjuter kostnaderna i höjden. Den kombinerade kvalitets- och kostnadskrisen i välfärden drabbar enskilda individer och familjer som gjorts beroende av t.ex. den offentliga sjukvården, äldreomsorgen eller barnomsorgen. Daghem stängs på grund av brist på personal. Köer till livsnödvändiga operationer hör till vardagen.

Effekten av en välfärd som står utanför medborgarnas egen kontroll leder till ständigt växande kostnader utan att detta kommer medborgarna till godo. Bristerna i välfärden och det offentligas oförmåga att tillgodose växande behov kommer – om inget görs – att leda till ständigt ökande problem.

Detta kommer att ge den svenska välfärden en orättfärdig profil. Den som förväntat sig en god sjukvård eller trygghet på äldre dagar riskerar att erfara att han trots höga skatter inte har några rättigheter gentemot välfärdsstaten. Den som väljer att leva sitt liv efter egna värderingar och önskemål, t.ex. genom att själv ta hand om sina barn, riskerar att få möta den politiskt styrda välfärden enbart som finansär av dess växande kostnader.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige kännetecknas av lägre välfärdsökning och större prisstegringar än i omvärlden.

Sverige är åter på väg in i stora underskott i sina utrikes affärer med risker för sysselsättning och trygghet. Osäkerhet om skatter, Europapolitik och energipriser hämmar företagsamhetens utveckling.

Förmågan att klara många av statens kärnuppgifter urholkas. Upprätthållandet av respekten för lag och ordning har länge eftersatts, liksom det nödvändiga värn för vår yttre trygghet som försvaret av vår nationella frihet utgör.

Medan världen i övrigt frigör och avreglerar lever gamla monopolställningar fortfarande kvar i Sverige. Monopolet på radio- och TV-sändningar finns fortfarande kvar, trots en dynamisk internationell utveckling mot mångfald och valfrihet.

Moderata samlingspartiet har länge påtalat behovet av politisk förändring i Sverige. Med stor konsekvens har vi drivit våra krav på sänkt skattetryck, alternativ i välfärden, uppbrutna offentliga tjänstemonopol och en frigörelse från den förlegade socialdemokratiska politiken.

Men även 1980-talet har blivit ett förlorat decennium i arbetet på att förändra och förbättra Sverige på detta sätt. När även Sverige fått del av effekterna av den ihållande och kraftiga internationella ekonomiska uppgången sedan 1982 har behovet av förändringar inte framstått som tillräckligt stort.

Socialdemokraterna har inför de skärpta krav på förändringar som 1980-talets verklighet artikulerat företrätt det förändringsfientliga alternativet i svensk politik. Socialdemokraterna har slagits för att under 1980-talet konservera ett "ruttet" skattesystem, stoppa alternativ i välfärden och cementera de offentliga monopolen.

I allt väsentligt fullföljs denna politik i finansplanen och budgetförslaget för 1989/90. På viktiga punkter – skattepolitiken för 1990, den kommunala ekonomin, försvarspolitiken m.m. – ges över huvud taget inga besked. På andra talas om nödvändigheten av förändringar, men utan några konkreta konsekvenser i form av förslag.

Den socialdemokratiska politiken har kommit att framstå som allt mer idélös. Utan egen färdriktning och vision har den blivit en haltande kombination av frampressad högeranpassning och underliggande vänstersträvan.

Utän ett politiskt skifte kommer Sveriges problem att fördjupas och förvärras. Riktlinjerna för ett sådant skifte anges i den politik moderata samlingspartiet står för. Vår strävan är att vinna parlamentarisk majoritet för denna förändring och förbättring av Sverige. I kraft av våra idéers styrka och mot bakgrund av de problem som Sverige och det svenska samhället kommer att möta erbjuder moderata samlingspartiet ett politiskt alternativ.

Alla de moderata motioner som har väckts under den allmänna motionsperioden syftar till att bereda vägen för det goda samhälle som bara moderat politik kan förverkliga.

Det moderata Sverige är i många avseenden motsatsen till socialdemokraternas. I vårt Sverige är tron på den enskilda människans förmåga och på framtidens möjligheter stark. Stort utrymme finns för egna initiativ. Sådana är inte bara tillåtna; de uppmuntras och tillåts också ge positiva resultat.

I det moderata Sverige paras den individuella friheten med personligt ansvarstagande. Det moderata samhället präglas av omtanke och framtidstro. Människor litat i större utsträckning till varandra och till en naturlig gemenskap. Det är på många områden möjligt att utan beroende av stat och kommun och utan det offentliga styrning lösa uppkommande frågor och problem. Människan är tryggare genom alla de gemenskaper och nätverk i form av bl.a. familj, nära vänner, arbetskamrater och släktingar som omger henne. Hon är också trygg i förvisningen om att staten verkligen står stark där den måste stå stark.

Ledor den för framtidens samhälle är kvalitet, kunskap och kreativitet. Det kräver en ökad individuell frihet, mångfald och öppenhet inför nytänkande och nya lösningar. Och det kräver ett samhällsklimat som inte hindrar eller motverkar nytänkande och enskilda initiativ.

Stor vikt måste fästas vid klara och entydiga spelregler och en högt utvecklad känsla för etik.

En skattereform som sänker marginalsatserna samtidigt som den utgör det första steget i en målmedveten minskning av det totala skattetrycket är den viktigaste insatsen för skapandets klimat. Detta framstår också allt tydligare som den enda vägen att åstadkomma reallöneökningar utan att skada konkurrenskraft och samhällsekonomi. En skattereform kan inte vänta. Den är nödvändig för att vidga den enskildes frihet och valmöjligheter.

De kollektiva löntagarfonderna skall avskaffas för att säkra en dynamisk och öppen ekonomi. Samtidigt skall ägandet spridas, och möjligheterna till vinstdelning och deläggande förbättras. Fler skall få chansen att äga sitt hem.

Familjer i vanliga inkomstlägen måste kunna spara till en buffert för osäkra tider.

I utbildningen krävs en tyngdpunkt på kvalitet, kunskaper och färdigheter. Varje elevs anlag och intressen skall tas tillvara. Kunskapsförmedlingens viktigaste förutsättningar – välutbildade lärare, fungerande lokaler och läroböcker där kunskaperna står – måste säkras.

Kommunerna skall ges frihet att utan dagens detaljstyrning genom lagar och statsbidragsbestämmelser utforma den kommunala verksamheten så att den anpassas till kommuninnevånarnas önskemål. Det nuvarande skatteutjämningsystemet måste förändras. Ett nytt "klumpbidrag" till kommunerna skall ersätta en stor del av nuvarande specialdestinerade anslag. Marknads-ekonomiska reformer och lägre skatter ger mindre makt i Stockholm och ett växande utrymme i hela vårt land för att förverkliga varje regions möjligheter.

I vården medför fler enskilda initiativ, framför allt inom öppenvården, att offentliga resurser frigörs till förstärkningar inom den slutna. En allmän och obligatorisk sjukvårdsförsäkring med frihet för den enskilde att välja vård efter egna önskemål är den viktigaste reformen på detta område. I avvaktan på att detta system införs skall alla patienter genom en vårdgaranti garanteras plats inom den offentliga eller enskilt drivna sjukvården.

Äldreomsorgen får inte bli en arena för politiska och vårdideologiska modeväxlingar. De äldre skall ha rätt att välja bland en mångfald av omsorgsformer, med varierande lösningar för upplåtelse och finansiering. Ett system med "hemtjänstcheckar" bör införas, som ger dem som behöver hemtjänst fullständig frihet i valet av denna.

Den s.k. halvtidsfrigivningen måste avskaffas och polisens resurser stärkas. Kampen mot narkotikan skall stå överst på dagordningen. Polisen, tullen och domstolarna måste få bättre förutsättningar att fylla sin uppgift.

En mångfald av sociala skyddsnet måste kunna växa sig starka. Det handlar om familjer som har möjlighet och råd att ställa upp för nära som har problem. Det ställer krav på en skatte- och välfärdspolitik som i sin respekt för den enskildes rätt gör samhället och människors naturliga gemenskap till något betydligt vidare än det offentliga. Om vänkretsar, kyrkor, föreningar och andra frivilliga nätverk får spela en större roll, ökar välfärden och tryggheten. Som komplement till dem alla skall det finnas ett starkt och fungerande offentligt skyddsnet.

En familjereform och en skattereform som ger fler familjer ekonomisk självständighet och som ger familjer rätt att fatta de viktiga besluten och göra de viktiga valen själva är en nödvändig förutsättning för att denna ambition skall kunna förverkligas.

De riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som förordas i denna motion utgör tillsammans med förslagen i övriga moderata motioner en god utgångspunkt för det arbete som nu måste inledas för att göra Sverige bättre.

2.1 Internationell bakgrund

Tiden efter andra världskriget har präglats av en kamp mellan socialism och kapitalism. I Sputniks spår lovade Sovjetunionens ledare att hans land snart skulle bevisa socialismens överlägsenhet genom att ekonomiskt växa ikapp och förbi det ledande västlandet USA. Den kraftmätningen är nu avgjord till kapitalismens fördel. I öststaterna råder stagnation och ekonomisk kris. "Perestrojkan" innebär ett erkännande av att socialismen leder till dålig ekonomisk tillväxt, allvarlig brist på livsnödvändiga varor och miljöproblem. Den förändringsprocess som nu inletts betyder framför allt introduktionen av marknadsekonomiska inslag.

En liknande anpassning pågår i kommunistiska länder i Asien, inte minst Kina. Där kan man på nära håll iakttä de snabba framstegen i Japan och de nya industriländerna i Sydostasien, som alla bygger på privat ägande och företagsamhet samt marknadsstyrning. Även i världens u-länder noteras resultatet av tävlan mellan de två produktionssystemen, och en rörelse i riktning mot marknadsekonomi – och därmed i förlängningen demokrati – kan förmärkas.

I de västliga industriländerna har den ekonomiska utvecklingen under 1980-talet i allmänhet varit gynnsam. Utbudsstimulanser i form av skattesänkningar och avregleringar, som initierats av konservativa regeringar, har medgett en stabil tillväxt samtidigt som inflationen kunnat hållas tillbaka. I Västeuropa har talet om "euroscleros" tystnat. Medan den ekonomiska utvecklingen aldrig förmådde motsvara prognoserna under det av keynesiansk efterfrågestyrning präglade 1970-talet, överträffas numera förväntningarna lika regelbundet. Det förefaller som om marknadsekonomin stärkta ställning ger en större växtkraft än vad ekonomiska samband från tidigare perioder ger prognosmakarna anledning att tro.

Sålunda blev under 1988 den ekonomiska tillväxten i OECD-området starkare än väntat. Turbulensen på de finansiella marknaderna hösten 1987 fick inte några mer påtagliga negativa effekter. Produktionsökningen 1988 blev i hela OECD-området 4 procent och i Västeuropa 3,5 procent.

Förra årets förnyade aktivitetsökning var en följd av bl. a. lägre oljepriser, omläggningen av finanspolitiken i Japan i expansiv riktning, uppmjukningen av penningpolitiken efter börsfallet i slutet av 1987, fortsatt förhållandevis låg inflationstakt samt goda vinster i företagen.

Framför allt de stora växelkursförändringarna mellan dollarn och andra valutor har medfört betydande förskjutningar i världshandeln. Medan underskottet i den amerikanska bytesbalansen växte under 1987, vände trenden förra året. I förhållande till BNP utgör budgetunderskottet nu knappt 3 procent, vilket inte skulle ha varit särskilt svårhanterat, om det inte vore för storleken på den amerikanska ekonomin och det svaga privata sparandet inom landet. Förutom att dollarfallet stärkt den amerikanska industrins konkurrenskraft skedde dock under 1988 en viss spontan dämpning av den inhemska efterfrågan, vilket hållit tillbaka importen. Även god tillväxt utanför USA, framför allt i den japanska ekonomin, har stärkt den

amerikanska handelsbalansen. Det alltså stigande överskottet i den västtyska handelsbalansen i kombination med en tendens till växande bytesunderskott i övriga Europa är dock oroande.

Även om utvecklingen i den amerikanska ekonomin under 1988 varit positiv, är det för tidigt att helt utesluta risken för förnyad turbulens på de finansiella marknaderna. Om underskottet i handelsbalansen stannar vid den nuvarande nivån på ca 10 miljarder dollar per månad – vilket de flesta prognoser förutspår – försvagas ändå bytesbalansen med inmot 1 miljard dollar per månad eller 10 miljarder dollar per år som en följd av att den amerikanska räntebördan till utlandet stiger. Det finns därför risk för en skärpning av penningpolitiken i syfte att hålla nere inflationen. Ett högre ränteläge kan förvärra bankkrisen i USA och leda till allvarliga problem för u-länderna med deras stora skuldbörda.

Detta understryker att den amerikanska ekonomiska utvecklingen har en nyckelroll för det fortsatta förloppet i världsekonomin.

En viss avmattning i den internationella konjunkturen förutspås allmänt för kommande år. Produktionsökningen begränsas till takt i kapacitetstillväxten. Enligt OECD:s senaste bedömning väntas den ekonomiska tillväxten bli 3 1/4 procent 1989 och 2 3/4 procent 1990. Regeringen har i finansplanen justerat ner denna prognos något. Skillnaden kan dock sägas ligga inom felmarginalen. Under alla omständigheter måste man räkna med att draghjälpen utifrån för den svenska ekonomin börjar avta. Särskilt bekymmersamt är att tillväxten i Norden väntas utvecklas svagt.

Inflationen förutses bli fortsatt låg i OECD-området. Regeringen gör bedömningen att prisökningen i konsumentledet under både 1989 och 1990 blir 4 procent, vilket ligger i linje med andra prognoser. Den vikt som den ekonomiska politiken i många länder fäster vid kampen mot inflationen har demonstrerats av räntehöjningarna under andra halvåret 1988 och i början av innevarande år.

Regeringen framhåller att världsekonomin utveckling kännetecknas av ett stort mått av osäkerhet och att det trots den förhållandevis gynnsamma grundprognosen finns risk för en väsentligt sämre konjunkturutveckling. Särskilt framhålls möjligheten av att tillväxten bromsas upp kraftigare än förutsett som en följd av de stora finansiella obalanser som fortfarande råder mellan de tre största länderna eller av tendenser till ökande inflation, som kan komma att mötas med en stramare penningpolitik med räntehöjningar som följd. Även om det inte kan uteslutas att det sker en tvärrare inbromsning än vad de flesta konjunkturbedömare nu räknar med, finns det emellertid flera positiva inslag i världsekonomin som kan bädda för en god utveckling i industriländerna under 1990-talet, när en kommande dämpning väl är avklarad.

De faktorer som kan ge ett bra 90-tal är för det första att inflationen är tillbaka på 60-talsnivå i de stora industriländerna. Det senaste årets utveckling visar också att genomförda utbudsstimulerande åtgärder som t.ex. skattesänkningar och avregleringar gjort det möjligt att hålla nere inflationen även vid snabb produktionsökning och högt kapacitetsutnyttjande. För det andra har företagen genomgående en bättre vinstnivå än under 70-talet. För det tredje sker stora teknologiska genombrott bl.a. på

dataområdet, som kan skapa nya affärsmöjligheter och bidra till ökad ekonomisk tillväxt. För det fjärde sker genom EG:s arbete för att förverkliga en fri inre marknad en vitalisering av de europeiska ekonomierna.

Världshandeln växer snabbare än väntat trots återkommande hot om protektionism. Frihandelsavtalet mellan USA och Canada får positiv betydelse, inte minst psykologiskt, och kan driva på de pågående GATT-förhandlingarna mot ett lyckligt slut. Det pågående integrationsarbetet inom EG ökar givetvis handelsutbytet inom Europa.

Denna utveckling innebär sammantaget att 1990-talet kan erbjuda goda exportutsikter för svenska företag men också att kraven skärps på den ekonomiska politiken i Sverige, om vårt land inte skall ligga kvar i kön på den internationella tillväxtligan.

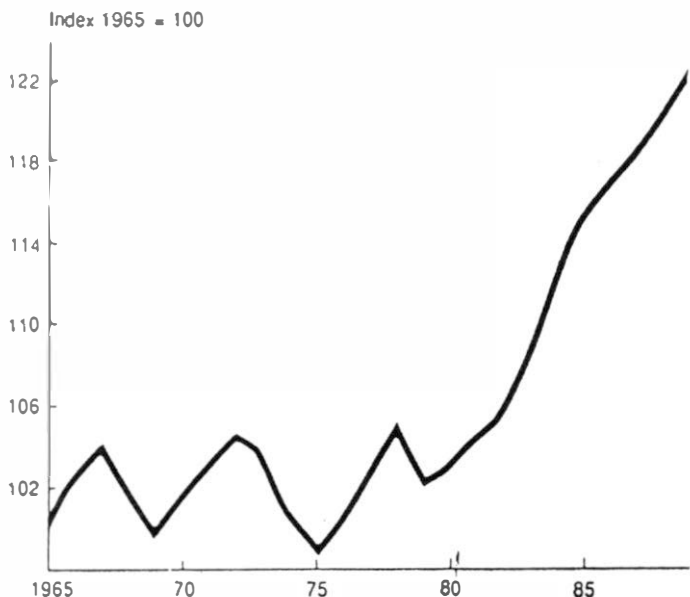
2.2 Den svenska utvecklingen

I jämförelse med omvärlden var tillväxten låg i Sverige under 1988. Att BNP ändå steg med 2,8 procent kan tillskrivas en kalendereffekt, som innebar att antalet arbetsdagar var fler än under 1987. Den högre siffran jämfört med tidigare år är därför mer ett statistiskt fenomen än ett tecken på en stark ekonomi.

Trots svagare tillväxt än i jämförbara industriländer präglades den svenska ekonomin under 1988 av en markerad överhettning. Detta visar att problemen återfinns på utbudssidan snarare än på ekonomins efterfrågesida. Särskilt anmärkningsvärd är den dåliga produktivitetsutvecklingen, vilken inte minst sammanhänger med problemen inom den stora offentliga sektorn.

Priserna steg under 1988 med 6,3 procent. Prisökningarna har under i stort sett hela 1980-talet varit högre än i omvärlden, vilket framgår av diagram 1. Även om inflationstakten i absoluta tal har dämpats under senare år jämfört med 1970-talet, har den relativa takten i prisökningarna stigit markant. Den nuvarande utvecklingen är långt värre än under den s.k. kostnadskrisen vid mitten av 1970-talet och har kunnat klaras endast till följd av omfattande nedskrivningar av kronans värde vid 1980-talets början och en gynnsam utveckling av prisförhållandena i utrikeshandeln under senare år.

Konsumentprisutvecklingen 1965–1989
Sverige relativt OECD

Källa: SAF

Enligt finansplanen steg lönerna under 1988 med 7,5 procent. Mycket tyder på att denna siffra kommer att visa sig för låg, när den slutliga statistiken föreligger. Löneglidningen var stark även mot slutet av året. Den tumregel som säger att lönestegringen – liksom inflationen – blir ungefär dubbelt så snabb som regeringens prognos vid årets början förefaller stämma även på 1988.

Från moderat håll har vi länge varnat för att avsaknaden av sparstimulerande åtgärder, avregleringar och skattelättnader, som kunde dämpa lönestegringen och därmed även inflationen, måste leda till kraftiga kostnadsökningar. I finansplanen räknar nu regeringen med lönekostnadsökningar 1989 på 7 procent. Prognosen är mer realistisk än vanligt, så detta år behöver man inte räkna med en fördubbling. Men med hänsyn till det överhettade läget på arbetsmarknaden och regeringens otillräckliga förslag till skattelättnader synes det svårt att undvika att löneökningarna under 1989 i genomsnitt hamnar betydligt närmare ett tvåsiffrigt tal än vad regeringen hoppas på. Regeringens prisprognos på 5,5 procent överträffas då också – sannolikt blir inflationstakten högre än under 1988.

De alltför snabba pris- och kostnadsökningarna understryker behovet av en omläggning av den ekonomiska politiken i riktning mot mer långsiktighet och fasthet. Nuvarande uppläggning med tvära kast och skattehöjningar fungerar helt enkelt inte.

Regeringen reviderar ned prognosen för den privata konsumtionen under 1989 jämfört med konjunkturinstitutets bedömning i december (se tabell 1).

Detta har ett visst stöd i bl. a. siffrorna för försäljningen i detaljhandeln under året och rapporterna om en förhållandevis svag julhandel. Det förefaller därför rimligt att räkna med att försämringen av hushållens sparande upphört. Men eftersom regeringen inte vidtagit några verkningfulla åtgärder för att förbättra hushållssparandet, kan det vara alltför optimistiskt att räkna med en förbättring från minus 3,0 till minus 2,4 procent. Därmed finns risk för att den privata konsumtionen under 1989 växer något snabbare både jämfört med regeringens prognos och i förhållande till tillväxten i hela ekonomin. Behovet av sparstimulerande åtgärder framträder därmed ännu starkare.

Tabell 1
Försörjningsbalans och nyckeltal (genomsnittlig årlig volymförändring i procent, där ej annat anges)

	1989 SI	1989 KI dec	1989 Reg fipl	1990 KI dec	1990 Reg Alt 1	1990 Reg Alt 2
BNP	1.0	1.7	1.7	1.2	1.7	1.4
Privat konsumtion	1.5	2.4	1.9	1.6	1.5	1.7
Offentlig konsumtion	1.5	1.7	1.9	1.1	1.5	1.1
Statlig		1.6	1.6		0.0	0.0
Kommunal		1.7	2.0		2.0	1.5
Bruttoinvesteringar	1.5	1.9	1.5	2.9	2.5	1.7
Lagerinvesteringar ¹	0.5	0.4	0.4	0.3	0.2	0.2
Export av varor och tjänster	1.5	2.9	3.2	1.7	3.2	2.7
Import av varor och tjänster	3.5	5.1	4.3	4.1	3.9	3.9
Prisökning dec-dec		6.0	5.5			
Prisökning, årsgenomsnitt	7.0	6.1	5.6	6.1	4.0	5.5
Löneökning	7.5	7.5	7.0	7.6	4.0	7.0
Hushållens sparkvot, förändring	+ 0.6	+ 0.3	+ 1.2		- 0.4	
Bytesbalans, mdr kr	- 13	- 12	- 14.1	- 20.1	- 18.3	- 18.8

¹ Förändring i procent av föregående års BNP

Anm: SI = Sveriges Industriförbunds prognos januari 1989
KI Dec = Konjunkturinstitutets decemberprognos
Reg fipl = regeringens bedömning i finansplanen

Den offentliga konsumtionen förutses av regeringen öka med 2,0 procent under 1989. Erfarenhetsmässigt brukar emellertid regeringens bedömning av den kommunala expansionen snarare innebära ett önsketänkande än en realistisk prognos. De många kommunala skattehöjningarna under 1989 och den förbättring av kommunernas ekonomiska situation som väntas äga rum 1990, något som bl. a. sammanhänger med eftersläpningen i utbetalningen av kommunalskatterna, talar för att kommunerna expanderar med mer än 2

procent 1989. Den kommunala verksamheten fortsätter därigenom att växa långt snabbare än vad riksdagen fastställt som önskvärt.

De totala investeringarna förutses öka med endast 1,5 procent i år. Det innebär en kraftig uppbromsning jämfört med 1988. I första hand är det investeringarna i näringslivet som svarar för dämpningen, vilket förefaller vara en rimlig bedömning med hänsyn inte minst till den extra vinstskatt som finansministern presenterade på nyårsafton. Dessutom påverkas den totala investeringsverksamheten av det minskade bostadsbyggandet. Nedgången i ombyggnadsverksamheten förstärks som en direkt följd av regeringens i höstas föreslagna och av riksdagsmajoriteten beslutade åtgärder på området. Även nybyggnationen dämpas. Regeringens regleringar på byggmarknaden får, som tidigare påpekats från moderat sida, inte åsyftad effekt.

Trots det försämrade kostnadsläget har exporten utvecklats bättre än väntat. Den främsta förklaringen är den oväntade styrka som världsekonomin uppvisat. Sverige förlorar emellertid alltjämt sedan andra halvåret 1984 andelar på världsmarknaden. För närvarande torde emellertid inte försämringen av kostnadsläget utgöra den viktigaste hämskon för exportutvecklingen. Snarare är det restriktioner på ekonomins utbudssida, bl.a. bristen på arbetskraft, som betyder mest. Inför utsikterna av en avmattning i världsekonomin räknar regeringen med att exporten mattas av. Industriförbundet är i sin prognos än mer pessimistiskt, vilket bl.a. sammanhänger med dess bedömning att den internationella utvecklingen blir svagare och den inhemska kostnadsstegringen starkare än vad regeringen och konjunkturinstitutet räknar med. Det kan dock inte uteslutas att nuvarande inriktning av den utländska efterfrågan på främst investeringar verkar till Sveriges fördel.

Den inhemska efterfrågan fortsätter att öka snabbare än tillväxten i totalproduktionen, trots att BNP-tillväxten dämpas markant. Regeringen räknar också med att importen ökar snabbare än exporten 1989. Därmed växer underskottet i bytesbalansen till drygt 14 miljarder 1989.

Att inte underskottet ökar ännu mer beror på en förväntad gynnsam utveckling för de svenska exportpriserna i förhållande till importpriserna. De senaste årens prisvinster för svenskt näringsliv på exportmarknaden kan dock inte väntas bestå. Med tanke på att den reala handelsbalansen sedan flera år genomgår en fortlöpande försämring, är det inte osannolikt att bytesbalansen kommer att försvagas utöver vad regeringen anger. En uppgång i oljepriset kan även bidra till att underskottet ökar mer än vad regeringen räknar med.

Sett från produktionssidan är den svenska industrikonjunkturen alltjämt mycket stark, även om det finns tecken på en begynnande avmattning. Både konjunkturinstitutets senaste barometer och statistik från statistiska centralbyrån bekräftar att kapacitetsutnyttjandet var mycket högt i industrin under slutet av 1988. Det bör dock noteras att en starkt bidragande orsak till dagens flaskhalsproblem är att investeringarna under 1980-talet varit otillräckliga.

Produktivitetsoökningen i den svenska ekonomin beräknas av regeringen bli 0,5 procent 1989. Denna svaga ökning innebär på kort sikt att sysselsättningen hålls uppe, men också att den underliggande inflationstakten drivs upp med negativa konsekvenser för den långsiktiga konkurrenskraften. Den

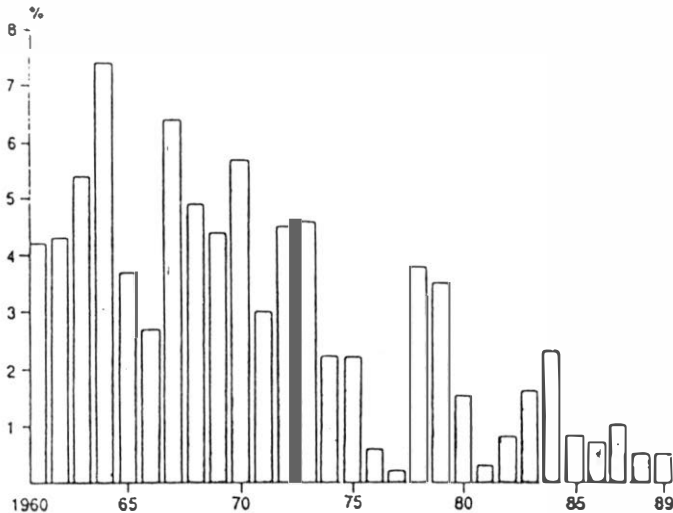
dåliga produktivitetens utvecklingen innebär i kombination med bristen på arbetskraft en allvarlig begränsning av tillväxten från utbudssidan, vilket visar att utbudsstimulerande åtgärder erfordras.

Diagram 2 visar produktivitetens utvecklingen för hela ekonomin sedan 1960-talet. Genomsnittligt ökade produktiviteten under 1960-talet med ca 5 procent. Under 1970-talet skedde en nedgång till 2,7 procent. Därefter har mer än en halvering ägt rum. Hittills under 1980-talet har produktivitetstillväxten försvagats till 1,2 procent per år.

Expansionen i den offentliga sektorn, vars produktivitetens utveckling schablonmässigt anges till noll i nationalräkenskaperna men som i praktiken ofta är negativ, är en viktig förklaring till den alltjämt fortgående försämringen. Men även om den offentliga sektorn borträknas, kan en nedgång i produktivitetens utvecklingen noteras. Denna kan helt och hållet hänföras till den privata tjänstesektorn. Trots att produktiviteten förbättras långsammare där än i industrin, är utvecklingen ändå avsevärt bättre än i den offentliga tjänsteproduktionen. Under 1970-talet var skillnaden i produktivitetstillväxt mellan privat och offentlig tjänsteproduktion nästan 5 procentenheter. Det bör noteras att en så måttlig differens som 1,5 procentenheter i genomsnitt under en tioårsperiod ger besparingseffekter som motsvarar 6 procentenheter av BNP vid överföring av tjänsteproduktion från offentlig till privat tjänstesektor.

Diagram 2

Produktiviteten i hela ekonomin, procentuell förändring
(BNP/Arbetade timmar)

Källa: SAF

Regeringen räknar med att BNP stiger med endast 1,7 procent 1989, vilket är lågt i förhållande till tillväxttakten i OECD-området. Detta belyser tillväxthindrens inverkan på möjligheterna att uppnå en högre eller i vart fall en lika hög tillväxt som i andra viktiga industriländer.

I nationalbudgeten redovisas även två alternativa kalkyler för 1990. I alternativ I antas löneökningarna stanna vid 4 procent. Fortsatta flaskhalsproblem och andra tillväxthinder innebär att tillväxten blir oförändrat låg jämfört med 1989. I alternativ II ökar lönerna med 7 procent, vilket torde vara mer realistiskt, inte minst till följd av det fortsatt rekordhårda skattetryck som regeringens politik leder till. Tillväxten dämpas ytterligare i detta alternativ, och den svenska ekonomin går in i en sannolik internationell konjunkturavmattning med betydande kostnadsproblem.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den svenska ekonomins balansproblem fortsätter att förstärkas. Möjligheten ter sig mycket avlägsen att – i enlighet med den under hösten 1987 fastlagda ekonomiska politiken på medellång sikt – fram till början av 1990-talet arbeta upp överskott i bytesbalansen, som skulle kunna användas för amortering av utlandsskulden. Med nuvarande inriktning av den ekonomiska politiken är risken i stället påtaglig att bytesbalansunderskottets ökning accelererar, tillväxten stagnerar och arbetslösheten ökar i början av 1990-talet.

2.3 Sverige halkar efter

Den svenska ekonomins grundläggande svagheter från slutet av 1960-talet och 1970-talet kvarstår i allt väsentligt, trots den till synes tämligen gynnsamma utvecklingen under de internationella högkonjunkturåren på 1980-talet. Det framgår när den långsiktiga utvecklingen av produktion, realinkomst och konsumtion jämförs med vad som skett i andra länder.

Under perioden 1870–1960 hade Sverige den näst Japan snabbaste BNP-tillväxten per capita i världen. Sedan ungefär 1970 ligger Sverige däremot nära botten på OECD:s tillväxtliga. Jämförs tillväxttakten för real bruttonationalinkomst (BNI) per capita sedan 1970, ligger Sverige på en bottenplats.

Beträffande BNP per capita har Sverige glidit ner från den tidigare topplaceringen bland världens länder till sjunde plats, strax ovanför OECD-genomsnittet. Tillbakagången i förhållande till andra länder är emellertid långt kraftigare vid en jämförelse av real disponibel hushållsinkomst för industriarbetare. Med detta mått intar Sverige en föga imponerande nittondeplats. Resultatet blir likartat, om man jämför privat konsumtion per invånare.

Även andra mått bekräftar samma sak. Enligt OECD:s decemberprognos bekräftas också att Sverige halkar efter alltmer. 1988 låg Sverige på nittonde plats vad gäller tillväxt i bruttonationalprodukten bland de 24 industrialiserade västländerna, 1989 kommer vi att halka ned till tjugoförsta plats för att 1990 fortsätta än längre ner till tjugotredje plats (se tabell 2). Den svenska ekonomin går därmed mot den definitiva jumboplatsen i tillväxthänseende just i ett skede då den internationella ekonomiska utvecklingen ställer särskilt stora krav på dynamik i ekonomin.

Tabell 2
BNP-tillväxt i OECD-länderna, procent

Mot. 1988/89

Fi214

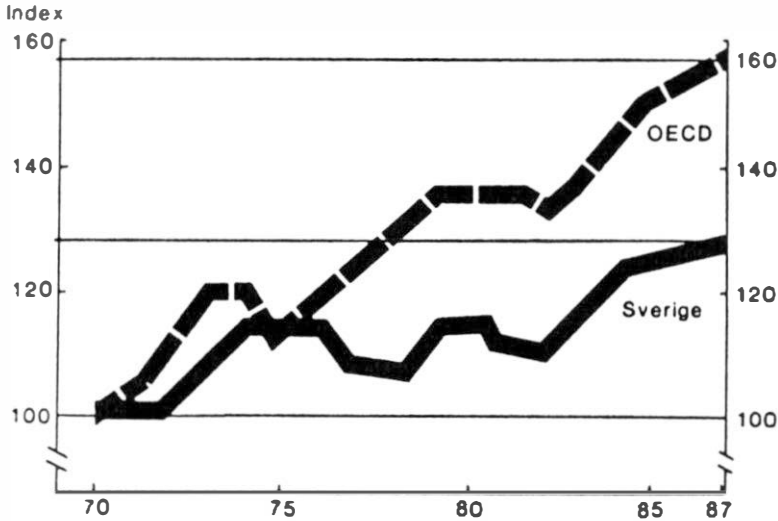
Rangordning	Land	Genomsnitt 1983–1989	1990
1 (1)	Turkiet	5,9	5
2 (7)	Spanien	3,4	4
3 (2)	Japan	4,3	3,75
4 (12)	Portugal	2,6	3,5
5 (3)	Canada	4,1	3
6 (13)	Västtyskland	2,5	2,75
7 (11)	Italien	2,9	2,75
8 (4)	USA	3,8	2,5
9 (18)	Frankrike	2,1	2,5
10 (20)	Grekland	2,0	2,5
11 (16)	Nederländerna	2,2	2,5
12 (9)	Norge	3,3	2,5
13 (17)	Österrike	2,1	2,25
14 (21)	Belgien	1,9	2,25
15 (10)	Finland	3,2	2,25
16 (24)	Irland	1,1	2,25
17 (8)	Luxemburg	3,4	2,25
18 (14)	Schweiz	2,3	2,25
19 (6)	Australien	3,5	2,25
20 (5)	Storbritannien	3,5	2
21 (22)	Nya Zeeland	1,8	2
22 (19)	Danmark	2,0	1,75
23 (15)	Sverige	2,3	1,5
	OECD	3,5	2,75

Anm.: Länderna är rangordnade efter 1990 års förväntade tillväxttakt. Siffran inom parentes avser placeringen för perioden 1983–1989. För det tjugofjärde OECD-landet Island finns ingen prognos för 1990, men genomsnittstillväxten 1983–1989 var 1,7 procent.

Källa: Economic Outlook, december 1988.

Av diagram 3 framgår produktionsutvecklingen inom den svenska tillverkningsindustrin i jämförelse med OECD. Diagrammet visar att vår industriproduktion drabbades ännu hårdare än vad som var fallet i flertalet OECD-länder av den allmänna nedgången av den ekonomiska tillväxten vid 1970-talets mitt. Problemen accentuerades av att Sverige hade relativt stora resurser knutna till tillbakagående sektorer och av den kostnadskris som inträffade vid denna tidpunkt. Industriproduktionen kom därmed att stagnera under nästan ett helt decennium – en stagnation som i själva verket varade längre än någon liknande period efter industrialismens genombrott i Sverige. Trots en viss återhämtning efter de stora devalveringarna 1981 och 1982 har industriproduktionens tillväxt i Sverige sedan 1970 varit ungefär 20 procent långsammare än OECD-genomsnittet. För BNP som helhet är eftersläpningen ungefär lika stor.

Produktionsutvecklingen inom tillverkningsindustrin

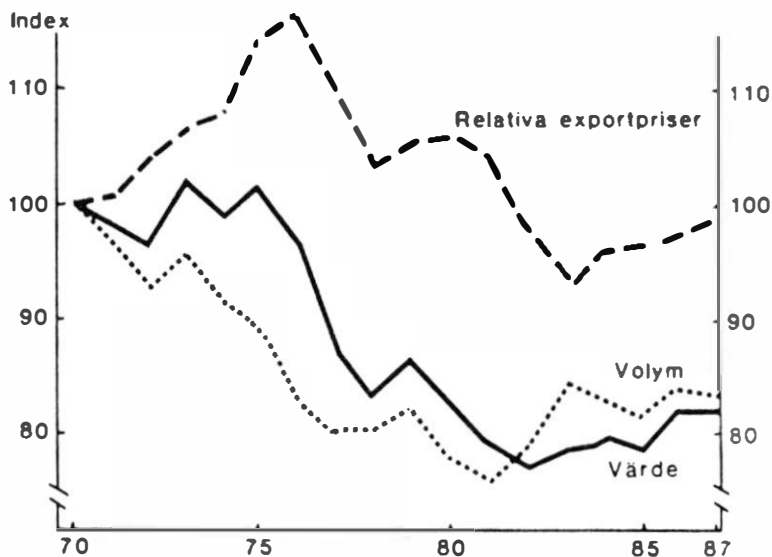

Källa: Assar Lindbeck, SE-bankens kvartalstidskrift 3/88

Det är anmärkningsvärt att både BNP och industriproduktionen i Sverige inte ens efter 1981 och 1982 års stora devalveringar har utvecklats bättre än OECD-genomsnittet, trots att devalveringarna medverkade till ett engångslyft av produktionsvolymen i samband med ökat kapacitetsutnyttjande.

Diagram 4 visar hur dåligt Sverige förmår att hålla jämna steg med omvärlden. Trots omfattande devalveringar, som förbättrade kostnadsläget i början av 1980-talet, förmådde inte exportindustrin återta de förlorade andelarna. Sedan 1984 pekar den långsiktiga kurvan för marknadsandelar i volym åter nedåt. Tillfälliga prisvinster har inneburit att kurvan för värdeandelar ännu inte börjat vika efter 1982 års devalvering.

Marknadsandelar och exportpriser relativt OECD

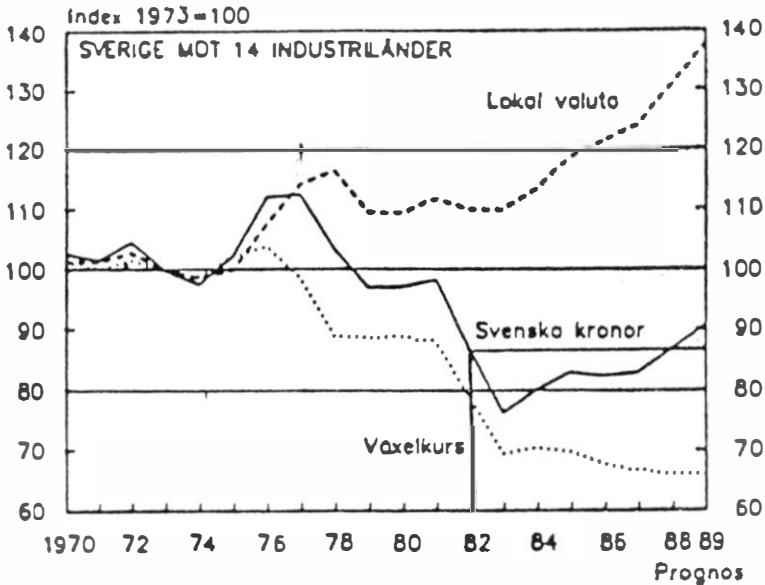

Källa: Assar Lindbeck, SE-bankens kvartalstidskrift 3/88

Den förbättring av konkurrenskraften som skedde under första hälften av 1980-talet kom till stånd enbart som en följd av devalveringarna. Parallellt med kostnadsförbättringen har emellertid skillnaden i löneökningstakt mellan Sverige och de viktigaste konkurrentländerna vidgats. Därmed ökar lönerna och även priserna alltjämt i en takt som inte är förenlig med den rådande fasta växelkurspolitiken. Sedan 1982 är ökningstakten omkring 50 procent snabbare än i de viktigaste konkurrentländerna. Under 1989 och 1990 förefaller denna skillnad vidgas ytterligare.

Detta innebär att det kostnadsförspång som svenskt näringsliv erhöll efter devalveringarna 1981 och 1982 är på väg att försvinna. Problemen med den alltför snabba löneökningstakten har också tilltagit under de senaste sex åren. Redan nästa år torde devalveringseffekten från 1982 vara borta (se diagram 5, kurvan för svenska kronor). Om effekten av valutakursförändringarna exkluderas (se kurvan lokal valuta) visar det sig att den underliggande försämringen av konkurrenskraften under perioden 1982–1988/89 varit nästan dubbelt så stor som under kostnadskrisen vid mitten av 1970-talet. Den alltför snabba kostnadsutvecklingen utgör således ett allvarligt problem i den svenska ekonomin.

Relativ lönekostnad per producerad enhet

Källa: Handelsbanken

Anm.: Kurvan för lokal valuta anger den relativa lönekostnaden per producerad enhet exkl. växelkursens inverkan. I kurvan för svenska kronor ingår växelkursen.

Ett annat problem är att vinstförbättringen efter devalveringarna 1981 och 1982 främst inneburit att basindustrierna återhämtat sig, medan utvecklingen inom högteknologiska branscher fortsatt att släpa efter.

Eftersom världsmarknaden för basindustrierna präglas av låg tillväxttakt och fallande relativpriser, konkurrerar en stor del av den svenska industrin på nästintill stagnerande marknader och får dessutom allt sämre betalt i utländsk valuta för sina produkter. Så länge basindustrierna dominerar produktionen krävs därför ett allt lägre relativt kostnadsläge – med åtföljande försämring av levnadsstandarden i förhållande till andra länder – för att den fulla sysselsättningen skall kunna bibehållas.

Slutsatsen måste alltså bli att de grundläggande problem med pris- och lönebildningen som ständigt återför ekonomin till nya balansproblem tilltagit under 1980-talet. Dessutom har omstruktureringen och utbyggnaden av näringslivet gått för långsamt.

Utifrån flera jämförelsegrunder kan det sålunda konstateras att Sverige faller tillbaka som ledande industrination och att andra länder går förbi oss. Fortsätter utvecklingen på det här sättet, kommer snart det tidigare så höga välståndet att framstå som tämligen ordinärt.

De ekonomiska problemen i Sverige är i huvudsak av två slag, nämligen problem med *konkurrenskraften* och med *utvecklingskraften*.

Ekonomisk tillväxt är i allt väsentligt beroende av ekonomins utbudssida.

En gynnsam efterfrågeutveckling på svenska varor (och ett gynnsamt kostnadsläge) är ett nödvändigt men alls inte tillräckligt villkor för tillväxt. För att ett gott efterfrågeläge skall kunna omsättas i varaktigt högre tillväxt måste funktionsdugligheten på ekonomins utbudssida vara tillräckligt hög. I annat fall leder produktionsuppgången till flaskhalsproblem och vidare till en inflationistisk utveckling av ekonomin som förr eller senare återför konkurrens/kostnadssituationen och efterfrågan till utgångsläget.

Det är just detta som nu sker i den svenska ekonomin. Ekonomins utbudssida har inte den erforderliga funktionsdugligheten. Därmed fullföljs inte den produktionsuppgång som devalveringspolitiken skapade i en varaktigt högre tillväxttakt.

En väl fungerande utbudssida är inte heller bara en fråga om tillräcklig mängd arbetskraft och kapital samt en kvantitativ ökning av produktionskapaciteten. Minst lika viktigt är det att världsekonomins signaler om vilka varor och tjänster som har goda framtidsutsikter (snabbt växande marknader och stigande relativpriser) tillåts slå igenom i ekonomin och att ekonomins utbudssida besitter sådan flexibilitet och anpassningsförmåga att resurser i form av t.ex. arbetskraft och kapital kan föras över från företag med svaga framtidsutsikter till företag och branscher med goda betingelser. Tillväxten har därmed både en kvantitativ och en kvalitativ sida.

Den s. k. tredje vägens politik har misslyckats med att komma till rätta med kostnadsproblemen, vilket innebär att konkurrenskraften successivt försämras. Inte heller har regeringen förmått att förbättra utvecklingskraften i ekonomin.

Härtill kommer att skattetrycket har ökat. Ingenting har gjorts för att bryta upp de offentliga monopolen inom vård, barnomsorg och utbildning, som kännetecknas av låg effektivitet, bristande kvalitet och långa köer. Inom många områden i näringslivet kvarstår problem med konkurrensbegränsningar, etableringshinder, regleringar, förbud och föreskrifter. Även införandet av löntagarfonder och den ökade osäkerheten om spelreglerna till följd av bl.a. "engångsskatter" har försvagat flexibiliteten på ekonomins utbudssida. Rådande oklarhet om den framtida energiförsörjningen och regeringens avsikter beträffande Sveriges förhållande till EG avhåller från initiativ inom näringslivet.

Mot denna bakgrund står det klart att regeringen inte förmått utnyttja de goda internationella förhållandena under 1980-talet till att på allvar ta itu med de underliggande problemen med konkurrenskraften och utvecklingskraften i den svenska ekonomin.

3 Regeringens ekonomiska politik

3.1 Finansplanens riktlinjer

I likhet med den ekonomiska höstpropositionen innehåller finansplanen resonemang, som är både nya och lovande. Men det är som regel långt från ord till handling. I den mån konkreta åtgärder föreslås går de ofta i alldeles fel riktning.

Det nya i höstpropositionen var främst talet om utbudsekonomi och

avreglering. Men den viktigaste förändring som genomfördes var en skärpning av regleringarna inom bygg- och bostadssektorn. Mot slutet av 1988 talades det från regeringshåll mycket om skattesänkningar. Men i praktisk handling föreslogs på nyårsafton skärpningar (ny vinstskatt och försämrad avdragsrätt för reaförluster), som ytterligare driver skattetrycket i höjden.

Regeringen fortsätter i alla fall att i finansplanen beskriva sin nya utbudsinriktade ekonomisk-politiska strategi. Som vi tidigare påpekat innebär detta omtänkande ett närmande till det ekonomisk-politiska program som moderata samlingspartiet länge förespråkade.

Vi noterar att regeringen – trots sitt faktiska handlande – principiellt avvisar ytterligare höjning av skattetrycket som ett finanspolitiskt instrument. Regeringen delar också numera vår uppfattning att problemen i svensk ekonomi främst ligger på utbudssidan. Det förefaller som om regeringen inser att en fortsatt skärpning av skattetrycket skulle försämra ekonomins utbudssida. Förhoppningsvis har den dessutom lärt av erfarenheten att finanspolitiken inte är ett särskilt träffsäkert instrument för att styra den totala efterfrågan i ekonomin.

Fortfarande saknar emellertid regeringen en långsiktig målsättning för budgetarbetet. Målen har varierat år från år. I 1988 års finansplan framhölls att det årets budgetarbete bedrevs efter principen "att statsfinanserna inte får försämrats i nominella termer". I årets finansplan sägs bara att budgetarbetet har bedrivits med "stramhet". Men samtidigt framhålls att det är nödvändigt att utforma en mer långsiktig strategi som sätter ramar för den offentliga utgiftsökningen och anger prioriteringen mellan olika utgiftsområden. En sådan strategi utlovas till den reviderade finansplanen senare i vår, vilket måste sägas vara i senaste laget, eftersom flertalet utgiftsbeslut inför budgetåret 1989/90 då redan har hunnit fattas.

På det verbala planet har således regeringen numera anslutit sig till det moderata synsättet i tre viktiga avseenden:

- skatthöjningar skall inte användas som finanspolitiskt medel i åtstramningssyfte,
- den ekonomiska politiken skall inriktas på åtgärder som stimulerar ekonomins utbudssida, samt
- budgetarbetet måste bedrivas efter långsiktiga riktlinjer som bl.a. anger hur mycket de totala offentliga utgifterna får öka.

Problemet med den ekonomiska politik som skisseras i finansplanen är därmed inte längre att det grundläggande synsättet är felaktigt. Däremot har den socialdemokratiska regeringen fortfarande uppenbara svårigheter att omsätta sin nyvunna klarsyn i praktisk handling. Denna svaghet kännetecknar i hög grad årets finansplan. Ingenting görs exempelvis åt inkomstskatterna för 1990. Inga åtgärder föreslås som ökar valfriheten och effektiviteten genom att bryta upp de offentliga monopolerna. Inte heller finns det några förslag som minskar krånglet och byråkratien. Det talas om avreglering av jordbruks- och bostadspolitikerna, men inget konkret föreslås.

Stor praktisk betydelse bör förordet i finansplanen för valutaregleringens slopande få – ett uttalande som vi länge efterlyst. Men inte ens i detta avseende ges några fullständiga besked. Inte med en rad nämns de

omsättningsskatter på aktier och andra värdepapper som finns idag och som i praktiken inte är förenliga med en avreglering av valutapolitiken, enligt vad företrädare för riksbanken uttalat. Inte heller ges några besked om tidpunkt och omfattning beträffande de särskilda förslag om skattekontroll och statistik som regeringen finner nödvändiga för att regleringen skall kunna tas bort.

Med detta undantag bekräftas i finansplanen iakttagelsen att när regeringen väl föreslår åtgärder, går de dessvärre ofta i rakt motsatt riktning mot de egna ekonomisk-politiska insikterna.

Regeringens tal om att förbättra arbetsutbudet klingar ihåligt, när man samtidigt planerar att lagstifta om en sjätte semestervecka, vilket rimligen måste verka i rakt motsatt riktning.

När regeringen tidigare satt upp mål för utgiftsutvecklingen, har överskridanden i efterhand tolererats. Den kommunala volymexpansionen överträffar regelmässigt föreskrivna 1 procent, och förra årets löneram justerades på oklara grunder upp från 4,0 till 5,6 procent.

Det är mot denna bakgrund som vi ställer oss tvivlande till att regeringen som helhet verkligen menar allvar och är beredd att genomföra den kursomläggning som förespråkas av finansministern.

I finansplanen finns ett avsnitt om förnyelse av den offentliga sektorn. Där sägs att det är en central uppgift för de kommande åren att utveckla den offentliga sektorns effektivitet. Återigen blir det en värtalig beskrivning av problemen, men några konkreta förslag till förbättringar inom sjukvård, åldringsvård, barnomsorg och skola förekommer inte.

Insikten om svårigheterna i stat, kommuner och landsting är emellertid påtaglig. Det framhålls exempelvis:

Betydande effektivitets- och välfärdsvinster borde stå att vinna genom strukturomvandling, som för över resurser från verksamheter och utgiftsområden med mindre välfärdsutbyte till aktiviteter med större effekter i form av rättvisare fördelning och större social trygghet.

Vidare sägs det:

Det är en huvuduppgift för den ekonomiska politiken att inleda ett arbete för att utveckla och förnya den offentliga sektorn. Nu är tiden inne att föra den offentliga sektorns utveckling över från efterkrigstidens utbyggnadsskede till ett utvecklingsskede med vad det innebär av strukturförändringar och effektivisering.

Regeringens uppfattning om reformarbetet i den offentliga sektorn kan sammanfattas i tre punkter:

- förändrad organisation och ledning av den offentliga verksamheten,
- konkurrens mellan olika producenter inom den offentliga sektorn, samt
- viss upphandling av tjänster från entreprenörer.

De tjänster som på den sistnämnda punkten kan komma i fråga är de som "lämnar relativt sett mindre bidrag till rättvisa och trygga levnadsvillkor för medborgarna". Därmed undantas uttryckligen privata initiativ inom områden som barnomsorg, skola, sjukvård och arbetsmarknadspolitik.

Det är viktigt att i detta sammanhang betona att Sverige är det land i västvärlden som gått längst när det gäller att tilldela den offentliga sektorn ett

tjänstemonopol. Genom skattefinansiering och direkta regleringar hindras i praktiken privata initiativ från att konkurrera inom många områden. Möjligheten att förbättra utnyttjandet av de resurser som används för tjänsteproduktion i det offentliga är betydande. Att ersätta delar av den offentliga verksamheten och skapa alternativ till denna i form av privata marknadslösningar innebär inte bara möjligheter till en effektivare och därmed billigare produktion utan även större variationsrikedom i tjänsteutbudet, vilket på allvar skulle befärma valfriheten för både konsumenter och berörda yrkesutövare. Det skulle också innebära en större frihet för dem som arbetar i offentlig sektor att välja arbetsgivare eller starta eget.

Medan regeringen i sin förnyelse av den offentliga sektorn uppenbarligen vill undanta viktiga områden som barnomsorgen, skolan, sjukvården och arbetsmarknadspolitiken från privata initiativ, innebär den moderata uppfattningen att monopolen bör brytas upp och möjligheter till privata alternativ införas. Våra förslag om vårdnadsbidrag, "skolpeng" och sjukvårdsförsäkring, som redovisas utförligt i andra motioner, är konkreta exempel på hur enskilda initiativ skulle kunna beredas utrymme samtidigt som finansieringen alltjämt sker via den offentliga sektorn.

Effektivisering genom avmonopolisering och avreglering handlar om att skapa en både livskraftig privat servicesektor och en väl fungerande offentlig sektor, som i större utsträckning än idag kan koncentrera sig på de uppgifter som enbart den kan sköta. Denna politik öppnar också möjligheter att varaktigt sänka skattetrycket.

3.2 Budgetpolitiken

Regeringen gör ett stort nummer av att budgetpropositionen för första gången på ett kvartssekel innehåller ett budgetförslag som uppvisar balans. Det är visserligen sant att man får gå tillbaka till 1962 för att finna en budgetproposition som innehåller ett totalbalanserat budgetförslag. Trots detta innebär emellertid det redovisade budgetsaldot för 1989/90 en försämring gentemot innevarande års budgetsaldo, enligt senaste prognos med nästan 11 miljarder (se tabell 3).

Regeringen har alltsedan 1982 haft en enligt vår mening alltför stark inriktning av den ekonomiska politiken på själva budgetsaldot. Det förväntade saldot framkommer i finansplanen som ett resultat av dels förslagen till utgiftsbeslut, dels antaganden om pris- och lönestegringen vid beräkningen av skatteinkomsterna. Dessa antaganden har emellertid regelmässigt underskattat den faktiska utvecklingen. Därmed har underskottet också blivit mindre än beräknat. Den snabbare pris- och löneutvecklingen har långsiktigt en negativ inverkan på ekonomin, vilket dock inte återspeglas i den till synes positiva budgetutvecklingen.

Tabell 3
Budgetsaldo för budgetåren 1983/84–1989/90

Budgetår	Budgetsaldo enligt finansplan	Budgetsaldo utfall	Differens
1983/84	- 90,2	- 77,1	+ 13,1
1984/85	- 80,8	- 68,5	+ 12,3
1985/86	- 63,5	- 46,8	+ 16,7
1986/87	- 48,9	- 15,1	+ 33,8
1987/88	- 36,9	- 4,1	+ 32,9
1988/89	- 11,9	+ 10,9 ¹	+ 22,8
1989/90	+ 0,4	?	?

¹ Senaste prognos enligt finansplan 1989

Det budgetförslag som regeringen nu presenterar visar ett överskott på 0,4 miljarder kronor för budgetåret 1989/90. Det underliggande saldot uppskattas till minus 3 miljarder kronor. Regeringens beräkningar av skatteinkomsterna har emellertid utgått från alltför låga antaganden om kommande löneökningar. För 1990 räknar regeringen med att lönesumman ökar med 4,8 procent. Denna siffra sönderfaller i två komponenter: en prisökning med 4 procent och en ökning av sysselsättningen med 0,8 procent.

Enligt vår uppfattning torde en mer realistisk bedömning av löneökningarna 1990, i frånvaro av åtgärder exempelvis på skatteområdet som skulle kunna verka återhållande på löneutvecklingen, leda fram till en ökning med ca 7 procent. Därmed borde skatteintäkterna räknas upp med åtskilliga miljarder, i synnerhet som de vid årsskiftet föreslagna skattehöjningarna inte lär vara inräknade i budgetkalkylerna. I likhet med tidigare år torde därmed budgetöverskottet 1989/90 bli betydligt större än vad regeringen räknar med. Därmed är det inte, som ovan påpekats, sagt att budgeten blir starkare, eftersom en snabbare pris- och löneutveckling har en långsiktigt negativ inverkan på ekonomin. Detta illustrerar hur missvisande det är att inrikta den ekonomiska debatten på det i finansplanen förutsedda budgetsaldot.

Av tabell 4 framgår att det finansiella sparandet i hela den offentliga sektorn, vilket är ett mer relevant mått än det statliga budgetunderskottet, förväntas uppgå till drygt 30 miljarder kronor under budgetåret 1989/90. Den offentliga sektorns bidrag till hela ekonomins finansiella sparande blir därmed 2,5 procent av BNP. Utifrån en målsättning på balans i det offentliga sparandet finns således möjlighet att sänka skattetrycket med 2,5 procentenheter, om det visar sig att hushållen kan förmås att öka sitt sparande i motsvarande mån.

Tabell 4
Finansiellt sparande i stat, kommuner och socialförsäkringssektor 1982/83 och 1987/88–1989/90
Miljarder kronor

	1982/83	1987/88	1988/89	1989/90
Staten	- 57,1	7,3	16,2	4,6
Kommunerna	0,8	- 6,8	- 8,5	- 3,6
Socialförsäkringssektorn	18,3	26,3	29,6	29,6
Summa	- 38,0	26,8	37,3	30,6
Andel av BNP (%)	- 5,7	2,7	3,3	2,5

I finansplanen sägs på flera ställen att finanspolitiken måste präglas av "stramhet". Ändå kan konstateras att finanspolitiken enligt den beräkning som redovisas i nationalbudgeten inte varit mer expansiv under något tidigare år sedan regeringsskiftet än den väntas bli under 1989. För statens del blir den finanspolitiska effekten för första gången positiv. Och den offentliga konsumtionen väntas öka med ca 2 procent 1989 och ungefär 1.5 procent 1990. Bakom dessa siffror ligger en beräknad tillväxt i den kommunala konsumtionen med ca 2 procent, något som väntas leda till en kraftig sysselsättningsökning i kommunerna. Mot denna bakgrund kan budgeten inte betecknas som stram, i synnerhet som industrins expansion i betydande utsträckning hämmas av brist på arbetskraft.

Regeringen erkänner visserligen att den kommunala konsumtionen under 1980-talet överskridit vad riksdagen angett som förenligt med en balanserad utveckling av samhällsekonomin. Dessutom framhålls att behovet av att dämpa den kommunala konsumtionsökningen accentueras av bristen på arbetskraft och risken för att kommuner och landsting driver upp lönekostnadsökningen i ekonomin för att tillgodose behovet av personal. Mot denna bakgrund hade det varit motiverat med en restriktiv behandling av bidragen till kommunerna. Men regeringen har valt utvägen att skjuta behandlingen av de kommunalekonomiska frågorna till kompletteringspropositionen. Till dess har dock omställningstiden för kommunerna blivit i motsvarande mån kortare, vilket försvårar en imbromsning redan nästa år.

Likaså hade en hårdare budgetprövning vad gäller stöd till företagen och anslag till olika statliga myndigheter varit önskvärd. Därmed skulle finanspolitiken kunna vara stramare på utgiftssidan. Besparingarna vad gäller subventioner och bidrag till hushållen borde också ha varit större men mer än väl motverkats med skattesänkningar.

Motivet till den nya vinstskatt som finansministern presenterade på nyårsafton sägs i finansplanen vara stabiliseringspolitiskt (trots att det i samma finansplan på sid. 21 slås fast att höjningar av skattetrycket inte bör användas som stabiliseringspolitiskt instrument).

Regeringen hävdar att skattes kärpningen på företagen leder till att löneökningarna dämpas. Senast våren 1988 genomdrev regeringen i samma syfte en omfattande likviditetsindragning från företagen, varpå lönestegringen blev dubbelt så snabb som beräknat. All erfarenhet liksom vetenskaplig forskning visar att företagets vinster inte spelar någon roll för löneökningarna jämfört med i första hand situationen på arbetsmarknaden och därnäst den förda skattepolitiken. Tvärtom kan det hävdas att en höjd vinstbeskattning minskar företagets motstånd mot lönehöjningar, eftersom alternativet är att merparten av pengarna går bort i skatt.

Alldeles säkert är att en skatt som aviseras dagen innan verksamhetsåret skall börja kullkastar företagets planering och skapar en osäkerhet, som kan leda till att de förlägger sin expansion utomlands. Vinster som redan gjorts i utlandet tas inte hem av fruktan för nya skatteindragningar. Dessutom lär regeringens handlande inte locka utländska företag till investeringar i Sverige. I den mån investeringar kommer till stånd ökar risken för att det blir felinvesteringar genom att jakten på avskrivningsunderlag intensifieras i syfte att undgå höjningen av vinstskatten till uppemot 70 procent.

Den andra skatteskärpning som finansministern presenterade på nyårsaf-
ton riktas, som så många gånger tidigare, mot enskilt aktiesparande. Det sätt
på vilket denna skärpning utformats går på tvärs mot vad regeringen
förespråkar i andra skattesammanhang, nämligen principen om symmetri i
beskattningen. Den ensidiga begränsningen av rätten till avdrag för reaför-
lust efter kortare innehavstid än två år innebär att en privatperson på kort sikt
måste få en reavinst som är 2,5 gånger större än varje reaförlust i
fortsättningen. Detta är naturligtvis orimligt och leder till en omotiverad
höjning av risknivån vid aktiesparande. Följden blir en minskning av det
direkta riskvilliga sparandet från hushållens sida med en allt snabbare
institutionalisering av aktieägandet som resultat. Dessutom kommer viktiga
riskbetonade projekt, som är av betydelse för den framtida ekonomiska
utvecklingen, att stoppas i brist på finansieringsmöjligheter.

Regeringens sätt att handla rakt emot uttalade ambitioner beträffande
skattetryck och skattesymmetri skapar stor osäkerhet inför den planerade
skattereformen 1991. Sedan återkomsten i regeringsställning 1982 har
socialdemokraterna drivit igenom 124 skatteskärpningar, och skattesystemet
har blivit alltmer svåröverskådligt. Att regeringen inte föreslår några som
helst marginalskattelättnader 1990, trots att sådana skulle underlätta såväl
årets som nästa års lönerörelser, bidrar till att minska trovärdigheten.

Regeringens budgetpolitik leder till att skattetrycket förblir rekordhög, ca
55,5 procent. Av allt att döma har ändå inte konsekvenserna av nyårspaketet
räknats in i den redovisade skattekvoten. Beaktas dessa skattehöjningar,
stiger skattetrycket till 56 procent. När socialdemokraterna återkom i
regeringsställning 1982, var skattetrycket 50,1 procent. Ökningen mellan
1982 och 1989 uppgår således till ca 6 procentenheter, vilket betyder ca
70 miljarder kronor i dagens priser. Detta motsvarar i stort sett vad staten
totalt sett får in i statlig inkomstskatt från fysiska personer.

4 Det moderata alternativet

4.1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Målet för den ekonomiska politik moderata samlingspartiet förespråkar är
ytterst att öka den enskildes frihet och välfärd. Det förutsätter god
ekonomisk tillväxt, stabila priser och arbete åt alla som vill arbeta. De målen
kan nås endast med en politik som stärker marknadshushållningen och
avlägsnar de tillväxthinder som under lång tid byggts in i den svenska
ekonomin.

Omvandlingens och dynamikens förutsättningar måste sättas i centrum för
strukturpolitiken. Omvandling av ekonomin förutsätter utveckling av nya
lönsamma företag och avveckling av gamla olönsamma. För en ekonomisk
tillväxt i nivå med omvärldens krävs dels god konkurrenskraft, dels en
förbättrad utvecklingskraft. Att förbättra såväl konkurrenskraft som utveck-
lingskraft är den dubbla uppgift som den ekonomiska politiken står inför
under de närmaste åren.

Utvecklingskraften förstärks genom att man ökar ekonomins flexibilitet
och förmåga att på marknadsmässiga villkor dirigera resurser mot områden

med gynnsamma pris- och tillväxtförutsättningar såväl på hemma- som på världsmarknaden. Det skapar förutsättningar för en varaktigt högre tillväxt. Genom en bättre funktionsduglighet hos olika marknader och högre produktivitet minskar också inflationsbenägenheten i ekonomin, vilket underlättar stabiliseringspolitiken.

Den viktigaste åtgärden för att öka drivkraften att arbeta, spara och starta företag samt för att underlätta lönebildningen är att sänka marginalsatserna. Med anledning därav föreslås i en särskild partimotion en omfattande marginalsatterreform med början redan 1990. Vi drar upp riktlinjer för en sänkning av bolagsskatten i samband med att vissa möjligheter till skattefria avsättningar minskas. Förmögenhets- och arvsskatterna bör också sänkas, eftersom de träffar den kapitalbildning som främjar ekonomisk tillväxt.

Den svenska ekonomin behöver dessutom avregleras. Det gäller både den offentliga sektorn och det privata näringslivet. Idag kännetecknas områden som barnomsorg, sjukvård, åldrvård och utbildning av låg effektivitet, bl.a. till följd av övertung byråkrati och långa köer. Vi anser att de offentliga monopolerna skall brytas och konkurrensen stärkas genom att enskilda alternativ tillåts arbeta på likvärdiga villkor. Detta kan bl.a. ske genom användandet av den princip som ligger till grund för det gemensamma borgerliga förslaget om familjepolitiken. Dess bärande tanke är att finansieringen i högre grad skall följa medborgaren, och ge denne möjlighet att välja mellan olika alternativ, och inte den offentliga producenten. Våra förslag i dessa avseenden utvecklas utförligt i andra moderata motioner.

En så pedagogiskt välmotiverad åtgärd som att sänka genomsnittsåldern för skolstart med ett år skulle därtill få mycket positiva ekonomiska verkningar. Anspråken på en utbyggnad av barnomsorgen minskar med åtföljande lägre driftskostnader. Ungdomarna kommer tidigare ut i arbetslivet, och den yrkesverkssamma tiden förlängs i princip med ett år, vilket naturligtvis ger ett betydande produktionstillskott.

En privatisering av statliga företag och andra tillgångar befrämjar effektiviteten, sprider ägandet och innebär dessutom en välbehövlig sanering av statens skuldbörda.

Förbud och föreskrifter som hämmar näringslivet bör så långt som möjligt tas bort. En avreglerad kapital- och valutamarknad fördelar de finansiella resurserna smidigare, snabbare och säkrare till de områden där de gör mest nytta. Lagstiftningen på arbetsmarknaden bör moderniseras så att den underlättar och inte försvårar strukturuomvandlingen. Bostadsmarknaden måste fås att fungera bättre genom att subventioner successivt tas bort, fastighetsskatten stegvis avskaffas, och centralstyrning och byråkrati ersätts med rörlighet och anpassning.

Ett viktigt inslag i en politik för högre tillväxt är att ekonomins spelregler är någorlunda stabila över tiden. Den kortsiktighet och ryckighet som kännetecknat den socialdemokratiska politiken under senare år har förstärkt osäkerheten för företagare och anställda. Ständiga ändringar av spelreglerna genom skattehöjningar, nya ingrepp och regleringar skapar ett klimat där långsiktiga satsningar och investeringar över huvud taget inte kommer till stånd. Den ekonomiska politikens inriktning bör därför ligga fast över tiden.

Stabiliseringspolitiken måste baseras på det förhållandet att kapacitetsut-

nyttjandet för närvarande är högt. Det råder nästan överallt brist på arbetskraft. Inflationstakten tilltar och lönebildningen fungerar så dåligt att kostnadsläget försämras i snabb takt. Bakom dagens överhettningsproblem ligger inte främst en för stor konsumtionsökning utan en för liten produktionsstillväxt, vilket i sin tur sammanhänger med restriktioner på ekonomins utbudssida, framför allt det hårda skattetrycket.

En åtstramningspolitik skulle minska kapacitetsutnyttjandet och driva upp arbetslösheten. Efter hand kan detta visserligen ge vissa återverkningar i form av lägre pris- och löneökningar. Men i frånvaro av åtgärder som angriper de grundläggande problemen i ekonomin skulle därefter ett ökat kapacitetsutnyttjande stöta på samma utbudshinder, vilket varit det vanliga mönstret vid konjunkturtopparna under de senaste 20 åren.

Dessutom är de aktuella kraven på snabbt insatta åtstramningsåtgärder ett uttryck för den förlegade uppfattningen att staten skall ägna sig åt att finstyra den totala efterfrågan i ekonomin. Under 50- och 60-talens regelbundna konjunkturförlopp tedde det sig mer naturligt att försöka stimulera ekonomin i lågkonjunktur för att sedan strama åt vid konjunkturtopparna. Denna keynesianskt inspirerade ekonomiska politik fungerar emellertid inte längre. Såväl svensk som internationell erfarenhet visar att osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen samt om hushållens och företagens beteende innebär att den aktiva konjunkturpolitiken tenderar att snarare förstärka än motverka ekonomins svängningar.

Mot denna bakgrund har moderata samlingspartiet tidigare avvisat finanspolitiska åtstramningsåtgärder i form av snabba skattehöjningar. I stället är det angeläget att ge stabiliseringspolitiken en mer långsiktig inriktning.

Uppgiften för finanspolitiken är inte längre att minska det statliga budgetunderskottet. Tvärtom uppvisar den samlade offentliga sektorn numera ett finansiellt sparandeöverskott, som gör det angeläget att överväga var i ekonomin sparandet skall ske.

Den av socialdemokraterna förespråkade inriktningen mot bestående överskottssparande i den offentliga sektorn innebär en successiv överföring av ägande från enskilda händer till det allmänna. Införandet av löntagarfonder, uttaget av pensionsskatt, utvidgningen av AP-fondens placeringssj-
ligheter och tillkomsten av 5:e AP-fonden är konkreta exempel på utvecklingen mot ett alltmer omfattande tvångssparande. Dessutom innebär de nya idéer som framförts från LO att socialdemokraterna överväger ytterligare steg mot en socialisering av ägandet.

Moderata samlingspartiet förespråkar en annan väg. Detsparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets utbyggnad skall ske i den enskilda sektorn. Efter hand som de åtgärder vi föreslår leder till ett ökat hushållssparande bör den offentliga sektorns finansiella sparande kunna reduceras. Målet bör sedan vara att det hålls i balans sett över en konjunkturcykel.

För att förbättra det dåliga hushållssparandet krävs en generell politik. Det går inte att nämnvärt öka sparandet med hjälp av skattemässiga styråtgärder som t.ex. nu sker i allemanssparandet. Inte heller påverkas hushållens

sparvilja av påkostade annonskampanjer av den typ som spardelegationen genomfört.

För att öka hushållens sparande krävs i första hand stabila spelregler. Dessutom krävs en minskning av skattetrycket, som förutom att dämpa inflationen höjer avkastningen efter skatt på sparandet. Våra förslag om reformerad kapitalbeskattning gör det mer lönsamt att spara och mindre lönsamt att låna. Därutöver är det viktigt att särskilt stimulera långsiktigt bundet sparande samt att sprida ägandet av bostäder och aktier till enskilda hushåll. Konkreta förslag för att öka hushållssparandet presenteras i en särskild motion.

Det moderata alternativet till regeringens ekonomiska politik innefattar således en strukturpolitisk omvandling genom skattelättnader och avreglering samt en icke-interventionistisk, normbaserad uppläggning av stabiliseringspolitiken. Detta program har större möjligheter än en interventionistisk politik att varaktigt och trovärdigt värna den fulla sysselsättningen.

4.2 Budgetpolitiken

Utformningen av finanspolitiken spelar en central roll för den ekonomiska tillväxt som ger ökad valfrihet och tryggare välfärd i framtiden.

Den långsiktiga tendensen till att statsbudgetens såväl inkomst- som utgiftssida ökar i förhållande till den samlade produktionen (BNP) måste brytas. Enligt vår mening är det nödvändigt att både skattetryck och offentlig utgiftsandel reduceras.

Detta innebär att de offentliga utgifternas möjliga ökningstakt i nominella termer bestäms av den reala tillväxten i ekonomin, den inflationstakt som råder i de länder mot vilka Sverige har en fast växelkurs samt det krav på minskning av skattetrycket som ställs upp.

Vårt sedan tidigare uppsatta mål är att skattetrycket skall dras ned med i genomsnitt cirka en procentenhet per år. Det innebär att de offentliga utgifternas reala ökning måste begränsas till 0,5–1,0 procent per år, vid en genomsnittlig tillväxt i totalproduktionen (BNP) på 2,0–2,5 procent per år.

Enligt vår mening är en sådan inriktning av budgetpolitiken fullt realistisk. De avregleringar och avmonopoliseringar som vi har föreslagit skapar tillsammans med nödvändiga besparingar ett tillräckligt utrymme för att klara också de nytillkommande offentliga utgiftsbehov som är ofrånkomliga eller enligt vår mening angelägna att tillgodose.

Av tabell 5 framgår att transfereringar till hushåll är den del av de offentliga utgifterna som ökar fortast, mer än dubbelt så snabbt som tillväxten i BNP. Detta har stort genomslag på den totala utgiftsökningen, eftersom dessa transfereringar svarar för en tredjedel av de offentliga utgifterna. Den offentliga konsumtionen har i genomsnitt ökat med 1,6 procent under den period som tabellen avser. Medan den statliga konsumtionen minskat, har den kommunala ökat långt snabbare än vad riksdagen vid flera tillfällen angett som önskvärt. Dessutom visar nu föreliggande prognoser att den kommunala konsumtionen kommer att växa ännu snabbare under kommande år. Även dessa aktuella tendenser måste brytas. Totalt sett tyder finansdepartementets beräkning för 1989 på att den offentliga sektorns

utgifter annars expanderar med 2,2 procent i volym. Prognoserna för 1990 tyder på en liknande utveckling.

Mot. 1988/89
Fi214

Tabell 5
Reala förändringar av den offentliga sektorns inkomster och utgifter 1983–1989
Årlig procentuell volymförändring

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Inkomster	4,9	3,1	3,5	5,1	7,9	0,0	2,0
Exkl. engångsskatt					5,2	2,5	
Utgifter	2,7	0,4	3,8	1,4	0,0	1,8	2,2
Transfereringar till hushåll	3,1	- 1,2	4,7	5,9	5,4	6,6	5,5
Övriga transfere- ringar	6,0	- 10,4	3,6	2,7	- 10,0	- 0,8	- 0,4
Räntor	7,8	9,6	12,0	- 7,4	- 8,9	- 9,7	- 4,9
Konsumtion	0,8	2,4	2,1	1,2	1,3	1,4	1,9
Investeringar	- 0,3	- 2,2	- 3,7	- 2,6	- 3,5	4,3	1,7

Anm.: Förändringstalen för den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter redovisas med statsbidrag och andra interna betalningsströmmar eliminerade. Inkomster och transfereringar har deflaterats med KPI. Offentlig konsumtion och investeringar har deflaterats med respektive implicitdeflator.

Källa: Finansdepartementet

Sammantaget innebär detta att de moderata besparingarna i de offentliga utgifterna måste uppgå till ca 14 miljarder för att volymökningen i den offentliga sektorn skall hållas inom det ovan angivna intervallet. Det budgetalternativ som presenteras nedan följer denna snäva ram.

Våra förslag till förändringar är så utformade att de främst begränsar tillväxten i transfereringsutgifterna samt håller tillbaka kommunernas expansion. Effekterna motverkas för hushållen genom att skattesänkningarna är större än besparingarna och för kommunerna genom att minskningen av statsbidrag kopplas samman med ett slopande av till dessa knutna villkor och föreskrifter. Med tanke på lönekostnadernas stora betydelse för kommunernas ekonomi innebär våra förslag därutöver väsentligt minskade kostnader för kommunerna, eftersom de av oss föreslagna skattesänkningarna gör det möjligt att hålla löneökningarna på en låg nominell nivå.

Mot bakgrund av behovet av att anpassa den svenska inflationstakten till den som råder i omvärlden måste utgiftsökningarna i nominella termer successivt begränsas till ca 5 procent för hela den offentliga sektorn. Mot denna bakgrund delar vi i princip regeringens uppfattning att en utgiftsram bör tillämpas även för nästa budgetår och att denna bör bestämmas till 5 procent. Detta innebär emellertid inte att vi anser den av regeringen använda tekniken för utgiftsramens tillämpning vara den bästa. Med den reglering och detaljstyrning som följer av budgetsystemet riskerar utgiftsramen att leda till oönskade nedskärningar av offentlig verksamhet. Inte minst debatten kring grundskolan visar detta. För en smidig tillämpning av en utgiftsram krävs att detaljstyrningen i budgetsystemet minskar. Dessutom krävs en skattepolitik som skapar förutsättningar för en rimlig löne- och prisutveckling.

Ytterligare en komplikation är att kommunerna inte omfattas av utgiftsramen. Enligt vår uppfattning bör storleken på statsbidragen till kommunerna återspegla huruvida deras utgiftsökningar ligger inom ramen eller ej, vilket i sin tur förutsätter att detaljstyrningen i statsbidragsreglerna tas bort på det sätt som vi föreslår. Dessutom krävs att kommunerna inte tillåts kompensera sig med skattehöjningar, vilket förutsätter att ett kommunalt skattestopp införs under en övergångsperiod. Därigenom skulle utgiftsramen bli gällande för en större del av den offentliga sektorn än för närvarande, vilket tillsammans med andra viktiga delar i den moderata politiken skulle bidra till en mer återhållsam pris- och löneutveckling i hela ekonomin.

Vårt förslag till statsbudget för budgetåret 1989/90 innebär en utgiftsnivå som ligger 15,2 miljarder kronor lägre än regeringens förslag. Av dessa utgiftsminskningar är ca 3 miljarder kronor av mer eller mindre engångskaraktär, även om samma slags intäkter av denna storlek torde kunna beräknas för varje år under den närmast överskådliga framtiden.

Vårt förslag till statsbudget innebär vidare att skatteintäkterna kan beräknas bli 9,8 miljarder kronor mindre än vad regeringen utgått från.

Vårt kassamässiga överskott för budgetåret 1989/90 blir således 5,4 miljarder kronor större än vad regeringen föreslagit.

Bortser vi från de icke-permanenta effekterna, som är ett resultat av föreslagen försäljning av statliga företag m.m., beräknas det av oss föreslagna överskottet bli ca 2,3 miljarder kronor större än regeringens.

Tabell 6
Budgetförändringar, netto (miljoner kronor)

Mot. 1988/89
Fi214

Departement	Budgetåret 1989/90	"Helår"
Justitiedepartementet	+ 15	+ 15
Utrikesdepartementet	- 992	- 992
Försvarsdepartementet ¹	+ 32	+ 32
Socialdepartementet	- 2 360	- 2 210
Kommunikationsdepartementet	+ 817	- 331
Finansdepartementet ²	- 2 591	- 4 716
Utbildningsdepartementet	- 533	- 552
Jordbruksdepartementet	- 696	- 696
Arbetsmarknadsdepartementet	- 2 489	- 2 514
Bostadsdepartementet	- 535	- 835
Civildepartementet	+ 100	+ 100
Industridepartementet	- 2 684	- 5 184
Energi- och miljödepartementet	- 91	- 91
Tillkommande utgifter ³	- 3 500	- 3 500
Summa	- 15 507	- 21 474
(varav försäljning av statliga företag m.m.)	(- 2 975)	(- 5 475)
Minskade statliga intäkter till följd av ändringar i vissa försäkringssystem	+ 700	+ 1 200
Minskade statsskuldräntor ⁴	- 500	- 1 000
Budgetförändring	- 15 307	- 21 274
Skattesänkningar, netto	+ 9 800	+ 21 000
Budgetsaldo, förändring	- 5 507	- 274

¹ Avser endast det icke-militära försvaret. Ytterligare anslagsökningar kommer att föreslås för det militära försvaret i samband med behandlingen av särproposition under våren 1989.

² Hänsyn har inte tagits till minskade socialhjälpkostnader för kommunerna till följd av grundavdraget för barn vid den kommunala beskattningen, vårdnadsbidraget m.m.

³ Beräknat tillkommande utgiftsbehov för moderata förslag under våren 1989 med kostnadskonsekvenser för BÅ 1988/89 har upptagits till 1.500 miljoner kronor.

⁴ Lägre räntekostnader för statsskulden till följd av sänkta räntor bl.a. efter aviseringen om valutaregleringens avskaffande.

Anm: Minustecken anger budgetökning och plustecken budgetminskning.

Den uppläggning moderata samlingspartiet föreslår av budgetpolitiken är en konsekvens av de politiska strävanden som redovisats i denna motions inledning. Förslagen ansluter nära till den politik vi 1988 gick till val på.

Tre mål har varit väsentliga i arbetet med det moderata budgetalternativet. För det första att minska de automatiska utgiftsökningarna. För det andra att öka valfriheten för såväl enskilda som kommuner och företag. För det tredje att avveckla onödiga subventioner.

Speciell vikt har lagts vid avvägningen mellan skattesänkningar och utgiftsbegränsningar. Denna har gjorts så att hushållens ekonomiska situation förbättras genom att skattesänkningarna för individer och hushåll är större än besparingar på direkta transfereringar.

Detta gäller t.ex. sjukförsäkringen. Ersättningsnivån i sjukförsäkringssystemet har tidigare på grund av ökade skatter höjts från 80 procent till 90 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten. Mot bakgrund av de omfattande skattesänkningar vi föreslår är det naturligt att ersättningsnivån

under de första 89 dagarna nu åter sänks till 80 procent. För den enskilde är det avgörande vad som blir kvar efter skatt – inte vilket belopp denne får ut före skatt.

Av samma skäl föreslår vi att ersättningsnivån i föräldraförsäkringen minskas från 90 till 80 procent. Skattesänkning är också ett motiv för den sänkning av ersättningsnivån i delpensionsförsäkringen från 65 till 50 procent som i likhet med tidigare år föreslås. Ett annat motiv är att förhindra den höjning av delpensionsavgiften som annars inom kort blir oundviklig.

Inom *justitiedepartementets* område läggs fram förslag om ökade resurser för att se till att kriminalvårdsanstalter är narkotikafria och för att förstärka domstolsväsendet. Dessa åtgärder innebär ökade kostnader med ca 15 miljoner kronor.

Inom *utrikesdepartementets* område föreslås omfördelningar av medel inom såväl biståndsramen som i anslagen till olika organisationer m.m. Sammanlagt minskar anslagen inom detta område med 992 miljoner kronor.

Liksom tidigare år finns mycket stora reservationer inom biståndsanslagen. Detta innebär att SIDA och de olika s.k. programländerna saknar möjlighet att förbruka pengar i lika snabb takt som riksdagen fattar beslut om dem. Mot denna bakgrund föreslår vi för det kommande budgetåret att anslagstilldelningen minskas i främst de fall där reservationerna är stora. Vi upprepar dessutom kravet på en avveckling av biståndet till Vietnam.

Inom vår biståndspolitiska ram föreslås ökade satsningar på miljö- och markvård, demokratiutveckling, regionala insatser i bl.a. södra Afrika och enskilda organisationer.

Inom UD i övrigt föreslås nya medel för att möjliggöra ett utökat samarbete med bl.a. stipendier med främst de baltiska republikerna.

Försvarspolitiken kommer att behandlas av riksdagen i samband med senare förslag till budget för det militära försvaret 1989/90. Enligt vår uppfattning kommer då att krävas väsentliga tillskott för att förhindra en ytterligare nedgång i försvarets kapacitet. Vi har reserverat medel för detta.

På det civila totalförsvarets område föreslås redan nu vissa förstärkningar på ca 32 miljoner kronor. Dessa avser bl.a. datasäkerhetsberedskap och befolkningsskyddet.

Inom *socialpolitiken* föreslås betydande förändringar i förhållande till regeringens förslag. Dessa har främst samband med familjepolitiken. Totalt minskar utgifterna på detta område med 2.360 miljoner kronor.

Förslag läggs fram om ett vårdnadsbidrag på 15.000 kronor per barn och år i förskoleåldern och avdragsrätt för styrkta barntillsynskostnader på motsvarande belopp. Denna reform innebär att småbarnsfamiljerna får en verklig valfrihet i barnomsorgen under hela tiden innan barnen börjar i förskolan. Kostnaden för denna reform uppgår till 1 750 miljoner kronor för budgetåret 1989/90. Regeringens förslag om förlängd föräldraförsäkring avvisas.

Utöver vårdnadsbidraget och avdragsrätten föreslås ett grundavdrag för barn vid den kommunala beskattningen på 15.000 kronor. Detta är ett sätt att anpassa skatteuttaget efter familjernas försörjningsbörd och på detta sätt generellt förbättra för barnfamiljerna.

Vi föreslår en höjning av garantibeloppet i föräldraförsäkringen från 60 till

76 kronor per dag. Förslag läggs också fram om pensionstillskott till de s. k. undantagandepensionärerna.

Utgifterna på socialområdet påverkas dessutom av de förslag till ändrade ersättningsnivåer i bl.a. sjuk- och föräldraförsäkringssystemen som redogjorts för tidigare.

Inom *kommunikationsdepartementets* område föreslås en engångssatsning på underhåll och byggande av vägar på ca 1 miljard kronor. Detta är av stor betydelse för att förhindra att vägarna slits ner för mycket, att trafiksäkerheten kan ökas och att trafiken kan flyta på ett ur miljösynvinkel bättre sätt.

Vissa besparingar föreslås. Totalt ökar utgifterna på området med 964 miljoner kronor.

Vi föreslår minskade utgifter på *finansdepartementets* område på 2.591 miljoner kronor. Kommunerna ges genom bl.a. avregleringar frihet att själva avgöra var tillgängliga resurser skall satsas. En rad specialdestinerade och styrande bidrag slås samman till ett klumpbidrag. Vi föreslår att skatteutjämningsavgiften och den s.k. Robin Hood-skatten avskaffas. Våra förslag gör det möjligt att minska transfereringarna till kommunerna med sammanlagt 3 miljarder kronor för budgetåret, vilket ändå betyder att kommunerna kan bibehålla en reall oförändrad verksamhet. Betalningarna till och från staten effektiviseras.

Tullen tillförs ytterligare 15 miljoner kronor för att kunna öka insatserna mot narkotikasmuggling. Detta gör det bl.a. möjligt att sätta upp s.k. gränssköldstyrkor för koncentrerade insatser mot knarksmugglingen.

Inom *utbildningsdepartementets* område föreslås betydande omfördelningar av anslagen till grundskolan samt vissa besparingar inom vuxenutbildningen och presstödet. Den totala kostnaden minskar med 533 miljoner kronor.

Inom grundskolan föreslås en förstärkning av resurserna för undervisningen. En större andel av statsbidragen ges direkt till kommunerna. Detta ger kommunerna frihet att förstärka undervisningens kvalitet genom att t.ex. fatta beslut om mindre klasser. Förstärkningarna motsvaras av besparingar på olika specialdestinerade och centralstyrda bidrag samt på administrationen inom skolväsendet.

Förslag läggs dessutom fram om att skolstartsåldern skall sänkas till det år barnet fyller sex år. Ökade medel anvisas för att stärka ämnenas ställning inom universitetsutbildningen.

På *jordbruksdepartementets* område räknas med ökade inkomster genom försäljning av delar av Domänverkets markinnehav. Eftersom skogsvårdsavgiften föreslås sänkt från 0,8 till 0,3 procent kan vissa av de anslag som finansieras av avgiften minskas.

Inom *arbetsmarknadsdepartementets* område föreslås besparingar på totalt 2.489 miljoner kronor.

Regionalpolitiken föreslås ges en ny inriktning genom att socialavgifterna sänks med 10 procentenheter i stödområde A och 3 procentenheter i stödområde B. Till den allmänna förbättring av näringsförutsättningarna i dessa områden detta leder till skall läggas effekterna av den förstärkning av väganlagen som föreslås. En förstärkning av det s.k. länsanslaget med 50 miljoner kronor föreslås. Vissa neddragningar av den äldre regionalpolitiken föreslås parallellt med dessa åtgärder.

Förslag läggs också fram om sänkta bidrag till kommunerna för beredskapsarbeten och minskade insatser vad gäller kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag. Det skall ses mot bakgrund av den låga arbetslösheten.

På *bostadsdepartementets* område förs tidigare års förslag om en avtrappning av räntebidragen till flerfamiljshus byggda före år 1975 åter fram. De generella subventionerna bör minskas och ett nytt lånesystem införas. Våra förslag medför utgiftsminskningar på 535 miljoner kronor.

Den oroande brottsutvecklingen gör det nödvändigt att förstärka polisväsendet. Mot denna bakgrund läggs inom *civildepartementets* område fram förslag om förstärkning av polisen med 600 administrativa tjänster. Dessa gör det möjligt att frigöra poliser för egentligt polisarbete. Kostnaden beräknas till ca 100 miljoner kronor.

Inom *industridepartementets* område föreslås en fortsatt avveckling av de selektiva företagssubventionerna samt en försäljning av statliga företag. Utgifterna för departementet minskar med 2.684 miljoner kronor.

Inom ramen ryms emellertid också vissa förstärkningar av Sveriges deltagande i det europeiska rymdforskningsarbetet.

Inom *miljö- och energidepartementets* område föreslås ökade insatser för vård av naturreservat och för att värna kulturlandskapet. Den marina forskningen tillförs ytterligare 20 miljoner kronor för byggnader och utrustning till forskningsstationerna vid Askö och Kristineberg. Eftersom anslagen till bl. a. energiforskning minskas något kan departementets budget minskas med 91 miljoner kronor.

Budgetpropositionen är i många hänseenden ofullständig. Regeringen kommer i särpropositioner under våren att lägga förslag som bl. a. rör det militära försvaret, den kommunala ekonomin och – troligtvis – skatterna. Regeringen har beräknat anslagsposten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* till 5 miljarder kronor. Någon specifikation av hur medlen avses bli använda anges inte. Anslaget skall bl. a. utnyttjas för att täcka de kostnader som blir följden av de särpropositioner som ännu inte förelagts riksdagen. Till skillnad från regeringen har vi i våra motioner redovisat förslag över hela det politiska fältet, med undantag för i första hand det militära försvaret. En noggrann genomgång av de förslag som vi avser att förelägga riksdagen under våren och vilka har kostnadskonsekvenser för budgetåret 1989/90 medför ett beräknat tillkommande utgiftsbehov om 1.500 miljoner kronor.

Besparingarna av engångskaraktär utgörs till största delen av försäljningar av statliga företag. Detta är med andra ord besparingar som under en följd av år kan upprepas. De utgiftsminskningar som avser socialförsäkringssektorn kommer inte formellt att påverka budgetunderskottet. De leder i stället till ett större överskott inom socialförsäkringssektorn. Från samhällsekonomisk synpunkt är dock dessa förändringar att jämföra med utgiftsminskningar som får direkta budgeteffekter. Bokföringsmässiga dispositioner bör vidtas så att besparingarna formellt påverkar statsbudgeten. Inom ramen för ett oförändrat uttag av socialförsäkringsavgifter bör storleksförhållandena mellan de olika avgifterna justeras.

I vår partimotion om skattepolitiken redogörs för alla våra förslag på skatteområdet. I tabell 7 redovisas de statsfinansiella konsekvenserna av det första steget av vårt program för skattesänkningar.

Tabell 7
Finansiella kostnader av våra skatteförslag för 1989
(miljoner kronor)

Mot. 1988/89
 Fi214

	Budgetår 1989/90 milj. kr.	Helår 1990 milj. kr.
Marginalskattesänkningar	10 600	25 400
Grundavdrag för barn	625	1 500
Ändrade kapitalbeskattningsregler	490	900
Skogsvårdsavgiften sänks till 0,3 %	250	250
Schablonavdraget minskas till 2 000 kr.	- 600	- 1 300
Skattesänkning	11 350	26 750
Ökade skatteintäkter genom ökad tillväxt	1 500	5 800
Förändring av den offentliga sektorns inkomster	9 850	20 950

Sammantaget innebär det moderata budgetförslaget en viss finanspolitisk förstärkning jämfört med regeringens förslag, vilket vi finner befogat med hänsyn till det väntade efterfrågetrycket i ekonomin. Skulle avmattningen under budgetåret bli mer markerad än vad vi nu förutser, reduceras det beräknade budgetöverskottet automatiskt.

Det kan mot bakgrund av i det föregående angivna riktlinjer synas motsägelsefullt att i en tid av betydande överskott i den samlade offentliga sektorn förordas ett visst – om än beskedligt – budgetöverskott, vilket ju ytterligare förstärker det kollektiva sparandet. Det offentliga sparandeöverskottet hänför sig emellertid i allt väsentligt till socialförsäkringssektorn, där alla prognoser pekar på snabbt växande utgiftsökningar i framtiden. Den av oss åsyftade anpassningen bör därför i första hand komma till stånd genom att stor återhållsamhet iakttas med kommande höjningar av socialförsäkringsavgifter.

4.3 Penningpolitiken

4.3.1 Utgångspunkter

Med den långsiktiga, icke-interventionistiska uppläggning som moderata samlingspartiet vill ge finanspolitiken kommer uppgiften att genomföra kortsiktiga justeringar av stabiliseringspolitiken främst att åvila penningpolitiken. Inom de ramar som sätts av målet om en fast växelkurs gäller det då att påverka likviditet och räntenivå så att inflation och arbetslöshet hålls nere. Eftersom ränteutvecklingen i hög grad styrs av marknadskrafter, blir förändringar av penningmängden genom marknadsoperationer det främsta instrumentet. Penningpolitiska åtgärder får effekt betydligt snabbare än finanspolitiska ingrepp, vilket minskar risken för felaktig tidsanpassning.

Men fördelen med att i stabiliseringspolitiken lägga tyngdpunkten på penningpolitiken är inte bara det snabbare genomslaget. Grundläggande är att inflation är ett monetärt fenomen, medan finanspolitiken främst rör sådana strukturella frågor som fördelningen mellan enskild och kollektiv konsumtion och mellan privat och offentligt sparande.

Under förutsättning att finanspolitiken är i hygglig balans, vilket idag får anses vara fallet, bör den inriktas främst på långsiktiga mål, varvid

konjunkturella svängningar endast tillåts påverka takten i förändringarna. På penningpolitiken faller då att med utnyttjande av marknadskonforma instrument motverka smärre uppkommande störningar av kortsiktig natur.

4.3.2 Statsskuldspolitiken

Statsskulden uppgick vid årsskiftet 1988-1989 till ca 610 miljarder kronor. Det är något mindre än vid föregående årsskifte. Sedan socialdemokraterna återkom till regeringsmakten 1982 har dock statsskulden ökat med närmare 300 miljarder, vilket är mer än under den borgerliga regeringsperioden 1976-1982, då skuldökningen uppgick till 250 miljarder.

Statens utlandsskuld minskade likaledes under 1988 från ca 120 miljarder till 106 miljarder. Att detta skedde under ett år med betydande underskott i bytesbalansen berodde främst på att den förda räntepolitiken medförde ett än större inflöde på den privata kapitalbalansen.

Det minskade upplåningsbehovet skapade under det gångna året vissa problem för riksgäldskontoret. Det kontinuerliga tillflödet till allemanssparandet och kravet att även i övrigt suga upp likviditet från hushållen medförde, att det tidvis var svårt att förse penning- och obligationsmarknaderna med erforderlig mängd statsskuldväxlar och riksobligationer. En annan konsekvens var att statsskuldens återstående löptid fortsatte att förkortas, så att den nu understiger tre år.

I planeringen för 1989 förutses totalt sett inte något behov av nettoupplåning. Genom att framför allt allemanssparandet ökar kontinuerligt sker det emellertid en förskjutning bort från statsskuldväxlar och riksobligationer. Detta är olyckligt, eftersom dessa upplåningsformer fungerar smidigt och är kostnadseffektiva.

Allemanssparkonton samt premie- och sparobligationer är alla försedda med betydande skattefördelar, och särskilt de båda obligationstyperna är administrativt krävande, vilket ytterligare höjer kostnaderna. Det är svårt att motivera varför just sparande åt staten från hushållens sida skall vara särskilt gynnat i skattehänseende. Statsupplåningen bör befrias från rollen som sparfrämjare och stimulansen av hushållens sparande i stället ges en mera generell utformning. Huvuddelen av hushållens bidrag till statens upplåning får då lämnas via avkastningsfonder, som i sin tur placerar i statspapper av varierande längd. Sparobligationen bör successivt avvecklas som upplåningsform, och volymen av premieobligationer bör inte öka. De störningar som under senare tid uppträtt på premiemarknaden motiverar försiktighet med nya emissioner under 1989.

Som upplåningsform för staten har allemanssparandet flera nackdelar. Dess omfattning bestäms inom politiskt givna ramar av spararna/långivarna och står alltså utanför riksgäldskontorets kontroll. Inflödet är närmare 1 miljard kronor i månaden (emellanåt förstärkt till följd av medgivna engångsinsättningar). Kostnaden är hög, och eftersom den följer det numera betydelselösa och därför sällan ändrade diskontot stiger den relativt sett i tider av räntenedgång. Inlåningen är i princip a vista, vilket skapar osäkerhet inför en kommande skattereform, som kan framkalla en hög uttagsfrekvens.

Allemanssparandet hos riksgäldskontoret infördes i en tid, då staten hade ett stort sparandeunderskott och näringslivet ovanligt nog ett överskott,

varför hushållens sparande borde kanaliseras till statsskulden. Det var då rationellt att lyfta ut såväl inlåning som statsobligationer från bankernas balansräkningar och låta hushållen placera sina sparmedel direkt i statsskulden. Men i dagsläget, när det offentliga sparandet visar ett stort överskott och de icke-finansiella företagen till följd av ökade investeringar har ett negativt sparande, bör det skattegynnade sparandet i stället styras till näringslivet. Enligt vår mening bör således allemanssparandet avvecklas som statlig upplåningsform. Däremot är det angeläget att stödja sparande i allemansfond liksom att stimulera långsiktigt bundet sparande i bank och försäkring, varifrån medlen kan kanaliseras till produktiva investeringar.

Statens upplåning utomlands fungerar numera smidigt, särskilt efter tillkomsten av korta faciliteter på eurodollarmarknaden och den inhemska amerikanska marknaden. Den fortlöpande hanteringen av utlandslånen med bl.a. förtidsinlösen och skuldbytesavtal ger betydande kostnadsreduktioner.

Normen att staten inte skall låna i utlandet bör, som framhålls i finansplanen, ligga fast. Men det kan inte vara rimligt att riksgäldskontoret i en tid av växande bytesunderskott skall amortera ned statens utlandsskuld. Detta medför nämligen en avsevärd höjning av statens upplåningskostnader. I stället för att låna kort utomlands till exempelvis 6 procent får man betala nära 5 procentenheter mer för inhemsk upplåning mot statsskuldväxlar, vilka köps av svenska företag som lånar utomlands och tillgodogör sig mellanskillnaden.

4.3.3 Kreditpolitiken

Den under senare år genomförda avregleringen av kreditmarknaden har varit positiv för den svenska ekonomin. Strävan bör därför vara att avlägsna sådana återstående rester av kreditregleringen som förbudet mot realränte/indexlån för försäkringsbolag. Kassakravsmedel hos riksbanken bör berättiga till skälig ränteersättning. Diskontot bör med hänsyn till sina snedvridande effekter slopas snarast möjligt. När avregleringen är fullständigt genomförd, bör detta bekräftas genom att lagen om kreditpolitiska medel ersätts med en regelrätt beredskapslag för extraordinära situationer.

Reformarbetet kan emellertid inte därmed betraktas som avslutat. Förutsättningarna på kapitalmarknaden ändras snabbt, inte minst som en följd av den pågående internationaliseringen. Försäkringsverksamhetskommittén och kreditmarknadskommittén har nu efter många års utredningsarbete avlämnat sina slutbetänkanden. Tyvärr har flera förslag redan hunnit passeras av utvecklingen. Det är angeläget att så stora resurser avdelas för det fortsatta beredningsarbetet att förslag till lagstiftning kan lämnas till riksdagen under 1989.

Den grundläggande principen bör därvid vara den av kreditmarknadskommittén förordade, nämligen att det som inte är uttryckligt förbjudet är tillåtet, vilket skulle ge erforderlig flexibilitet för framtiden. Några ägarbegränsningar bör inte införas – tvärtom är det angeläget att öppna för utländskt ägande i bank och för utländska bankfilialer i Sverige. Av konkurrensskäl gentemot t.ex. EG-företag torde det också bli nödvändigt att luckra upp den strikta gränsen mellan bank- och försäkringsverksamhet.

Det är vidare betydelsefullt att Sverige deltar i den samordning av kapitaltäckningsreglerna för kreditinstitut som initierats av den s.k. Cookekommittén. Den skärpning av kraven som därmed sker för t.ex. fastighetskrediter kan mycket väl visa sig befogad vid en kommande avreglering av jordbruks- och bostadspolitiken. Övergångsreglerna bör dock utformas så att inte påfrestningarna på t.ex. bostadskreditinstitut blir alltför stora.

Såväl penning- som obligationsmarknaderna påverkas starkt av den från årsskiftet införda omsättningsskatten på värdepapper. Redan mot slutet av förra året sjönk omsättningen av vissa instrument ned till en tredjedel. Detta är ett problem främst för låntagarna, vilka får sin finansiering avsevärt fördröjd. Inte minst gäller det staten, som får räkna med ökade kostnader för sin upplåning, när marknaden blir mindre likvid. Redan utvecklas andra, mer svårhanterliga upplåningsformer, vilka dock har den egenskapen att de inte träffas av den nya skatten. Minskad omsättning och kringgång kommer att medföra att skattens avkastning inte på långt när blir den väntade. Med hänsyn till omsättningsskattens negativa verkningar bör den enligt vår mening avskaffas.

4.3.4 Valutapolitiken

Regeringen bekräftar i budgetpropositionen att den numera ansluter sig till det i många år framförda moderata kravet att avveckla även valutareglernens s.k. hårda kärna, d.v.s. förbudet för svenskar att placera i räntebärande värdepapper eller på bankkonton utomlands och förbudet för utlänningar att göra motsvarande placeringar i Sverige. Detta är ett mycket betydelsefullt ställningstagande, som öppnar nya möjligheter men också ställer hårda krav på den ekonomiska politiken.

Vi delar regeringens uppfattning att erfarenheterna av den hittills genomförda liberaliseringen är goda. Det är också riktigt att valutareglerningen ger upphov till snedvridningar utan att längre uppnå de syften som ursprungligen var avsedda. Men det avgörande skälet för ett fullständigt slopande av valutareglerningen är naturligtvis den internationella utvecklingen mot fria kapitalrörelser över gränserna och nödvändigheten för Sverige av nära relationer till EG.

Redan förväntningarna om en avreglering av valutapolitiken har sänkt det svenska ränteläget med närmare en procentenhet. Det bekräftar vad vi moderater länge framhållit, nämligen att framför allt ett öppnande av möjligheten för utlänningar att förvärva svenska kronobligationer skulle minska räntekostnaderna för både statens upplåning och näringslivets investeringar.

Vi vidhåller vår uppfattning att återstoden av valutareglerningen bör avskaffas i ett slag. En successiv avveckling efter ett okänt tidsschema kommer endast att skapa osäkerhet och spekulation på olika marknader. Frågan om skattekontroll får inte tas till intäkt för särbestämmelser, som avviker från vad som gäller i andra länder. Det bör observeras, att avskaffandet av valutareglerningen i Danmark, som också är ett högskatte-land, inte tycks ha gett upphov till något märkbart kapitalutflöde. Det vore olyckligt om avregleringen av valutapolitiken skulle försenas av lagstiftningsarbete, oavsett om detta gäller beskattningsfrågor eller den framtida

beredskapslagstiftningen. Målsättningen bör under alla omständigheter vara att valutaregleringen inte skall behöva förlängas, när den nuvarande tillämpningstiden löper ut den 30 juni 1989.

Det är utmärkt att riksbanken nyligen har avlägsnat nästan alla de hinder som kvarstod för sådana transaktioner som inte räknas till den hårda kärnan, främst köp och försäljning av aktier och fastigheter över gränserna. En onödig skönhetsfläck är att fysiska personers rätt till köp av bostad för eget bruk i utlandet fortfarande skall vara begränsad till 800.000 kronor. Sedan det nu blivit helt fritt för juridiska personer att köpa fast egendom utomlands kan denna restriktion lätt kringgås genom att man bildar ett bolag för ändamålet. Frisläppet av alla aktieaffärer kommer dessutom att nödvändiggöra ett slopande av nu existerande omsättningsskatter, om inte handeln med svenska värdepapper i stor utsträckning skall förläggas till utländska börser.

Valutaregleringens slopande aktualiserar frågan om Sveriges valutapolitiska regim. Målet är och förblir en fast växelkurs. Sedan ett tiotal år tillbaka anges denna i förhållande till en korg av utländska valutor. I praktiken har emellertid den svenska kronans värdepåverkats av de stora kurssvängningarna för dollarn, som dessutom har getts dubbel vikt i korgen. En fastare punkt att anknyta kronan till erbjuder sig i form av EMS (det europeiska monetära systemet), i vilket flertalet EG-länders valutor ingår. Inom EMS skulle också riksbanken kunna påkalla andra riksbankers stöd för att försvara kronans värde. I Storbritannien och Norge förekommer nu överväganden med sikte på inträde i EMS, vilket ytterligare skulle vidga kretsen av samarbetsländer.

Som isolerad åtgärd löser inte en EMS-anknytning problemen i den svenska ekonomin. Men om den ekonomiska politiken i övrigt ges rätt inriktning, kan ett sådant steg ge ett värdefullt bidrag till kampen mot inflationen. När Sverige i slutet av 1970-talet under trycket av våra stora ekonomiska obalanser utträdde ur valutaormen, utlovades en förnyad anknytning till ett europeiskt valutasamarbete, så snart förutsättningar för detta åter förelåg. Enligt vår mening är så nu fallet.

4.4 Effekter av den moderata politiken

Den uppläggning av den ekonomiska politiken som förordats i det föregående leder till ett väsentligt bättre utfall än regeringens förslag i finansplanen, vilket framgår av tabell 8. Beräkningarna av det moderata alternativet baseras på följande, i det föregående redovisade förutsättningar:

- En internationell utveckling som ligger i linje med regeringens prognos.
- En skattereform som innebär att marginalsatserna sänks kraftigt med början redan den 1 januari 1990.
- En långtgående avreglering av den offentliga sektorn.
- Ett program för ökat hushållssparande.
- En stabiliseringspolitik med den ovan beskrivna normbaserade inriktningen.

Skattereformens första steg 1990 innebär att den statliga inkomstkatten sänks med 7 procentenheter över 75.000 kronor i beskattningsbar inkomst och med 1 procentenhet för inkomster därunder. Under senare år har ett flertal studier av skattesänkningars inverkan på arbetsutbudet gjorts på svenska förhållanden. I flertalet fall tyder de på stora positiva effekter – på lång men även på kort sikt.

I en rapport till inkomstskatteutredningen har Sören Blomquist räknat på tre olika alternativ. I de två alternativ som ligger närmast det moderata förslaget för 1990 sänks marginalskatterna med i genomsnitt 5 resp. 10 procentenheter över 70.000 kr i beskattningsbar inkomst. Enligt Blomquist är båda sänkningarna mer än självfinansierande, d.v.s. de dynamiska effekterna överstiger den statsfinansiella kostnaden för själva skattesänkningen. Arbetsutbudet förväntas öka med 2,8 resp 6,7 procent. Enligt rapporten uppkommer i båda alternativen en ökning av arbetsutbudet på 1,6 procent inom loppet av ett år, medan ytterligare effekter kan förväntas ta något längre tid. Blomquist menar också att skattesänkningar i nuvarande konjunktursituation, med god efterfrågan i ekonomin, leder till att de dynamiska effekterna slår igenom mycket snabbt.

Tabell 8 utgår ifrån att våra skattesänkningar leder till en extra ökning av arbetsutbudet med i storleksordningen 0,9 procent under 1990. Jämfört med Sörens Blomquists beräkningar torde denna uppskattning vara mycket försiktig.

Beräknat på den genomsnittliga arbetstiden per sysselsatt, som uppgår till ca 1.480 timmar per år, innebär den förutsedda extra ökningen av arbetsutbudet att arbetstiden ökar med ca tretton timmar 1990 eller motsvarande drygt en timma per månad.

Skattesänkningarna påverkar ekonomin i flera avseenden. För det första minskar överhettningen på arbetsmarknaden. Det blir lättare för företag att rekrytera välutbildad arbetskraft genom att fler vill arbeta mer och tar ut ersättningen i pengar snarare än i ledighet. Därigenom ökar produktionskapaciteten, vilket bl.a. skapar större exportmöjligheter.

För det andra leder den minskade överhettningen på arbetsmarknaden till att löneglidningen avtar, något som är betydelsefullt i branscher som idag upplever begynnande problem med kostnadsläget. Även de avtalsenliga löneökningarna 1990 kan komma att dämpas något förutsatt att särskilt de högst avlönade anpassar sina lönekrav till den ökning av disponibelinkomsten som skattesänkningarna medför. Mot denna bakgrund torde det vara möjligt att dämpa den nominella löneökningstakten 1990 till ca 4 procent.

Den privata konsumtionen väntas som en följd av skattereformen öka snabbare än enligt finansplanen eller med 3,2 procent. Därvid förutses en förbättring av hushållens sparkvot från minus 2 procent 1989 till minus 1 procent 1990, inte minst som en följd av de sparstimulanser vi föreslår jämte skattereformens sparfrämjande effekt. Även vissa besparingar i form av minskade subventioner till hushållen verkar återhållande på den privata konsumtionen.

Tabell 8
Försörjningsbalans och nyckeltal (genomsnittlig årlig volymförändring i procent, där ej annat anges)

	1989 Reg fipl	1990 Reg Alt 1	1990 Reg Alt 2	1990 (m)
BNP	1,7	1,7	1,4	2,6
Privat konsumtion	1,9	1,5	1,7	3,2
Offentlig konsumtion	1,7	1,5	1,1	- 0,5
Bruttoinvesteringar	1,5	2,5	1,7	3,8
Lagerinvesteringar ¹	0,4	0,2	0,2	0,3
Export av varor och tjänster	3,2	3,2	2,7	4,4
Import av varor och tjänster	4,3	3,9	3,9	5,2
Prisökning dec-dec	5,5			
Prisökning, årsgenomsnitt	5,6	4,0	5,5	4,0
Löneökning	7,0	4,0	7,0	4,0
Hushållens sparkvot, förändring	+ 1,2	- 0,4		+ 1,0
Bytesbalans, mdr. kr.	- 14,1	- 18,3	- 18,8	- 19,9

¹ Förändring i procent av föregående års BNP

Anm: Reg fipl = regeringens bedömning i finansplanen; (m) = prognos baserad på moderat politik

Ett högre kapacitetsutnyttjande än med regeringens politik medför att bruttoinvesteringarna stiger med 3,8 procent. Den lägre inflationstakten och slopanDET av valutaregleringen torde också medföra en fortsatt räntenedgång, varigenom företagens finansieringskostnader för investeringar hålls nere.

Den offentliga konsumtionen minskar med en halv procent som en följd av besparingarna i statsbudgeten och inom den kommunala sektorn. Därigenom underlättas näringslivets möjligheter att rekrytera arbetskraft, vilket bidrar till att stärka produktionskapaciteten. Minskningen av de offentliga konsumtionsutgifterna förväntas emellertid inte innebära att den statliga och kommunala servicen försämras. Den moderata politiken innebär en betydande avreglering av den offentliga sektorn, vilket gör det möjligt att mer effektivt disponera tillgängliga medel och öka servicen till medborgarna vad avser både kvantitet och kvalitet.

Exporten gynnas av dels den högre produktionskapaciteten, dels den lugnare löneutvecklingen och beräknas öka med 4,4 procent, vilket motverkar den högre importutveckling som den inhemska efterfrågeutvecklingen framkallar. Därmed kan bytesbalansens saldo stanna vid minus 19,9 miljarder kronor. Den obetydliga ökningen av bytesunderskottet jämfört med regeringens prognos döljer i själva verket en förbättring, eftersom den mer än väl motsvaras av en uppgång i näringslivets investeringar, som gör det möjligt att snabbare återvinna balans i våra utrikes affärer.

De finansiella beräkningarna leder fram till en prisökningstakt för 1990 på i genomsnitt 4 procent, vilket skulle innebära en påtaglig dämpning jämfört med tidigare år. För den offentliga sektorn blir det en viss nedgång i det finansiella sparandet, vilken i det närmaste uppvägs av ett ökat hushållssparande.

Sammantaget leder den moderata politiken till en väsentligt högre tillväxttakt redan 1990. Därmed kommer Sverige mer i linje med den internationella utvecklingen. I det något längre perspektivet medför den med det moderata alternativet förhöjda aktivitetsnivån att produktionskapaciteten förstärks, flaskhalsproblemen på arbetsmarknaden reduceras, inflations-takten avtar och räntenivån sänks, vilket allt hjälper till att förstärka bytesbalansen.

Den moderata politiken leder således inte bara till en bättre ekonomisk utveckling redan under 1990. Den innebär dessutom att grunden läggs för fortsatta förbättringar under 1990-talet. Skattesänkningar och avregleringar ger positiva verkningar även under kommande år, då också nya steg kommer att tas utefter den inslagna vägen.

5 Hemställan

Med stöd av det anförda hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen,

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen,

[att riksdagen beslutar att fr.o.m. den 1 januari 1990 i enlighet med motionens förslag införa nya regler i sjukpenningförsäkringen och föräldraförsäkringen,¹]

[att riksdagen beslutar att för nytillkommande ersättningsnivån i delpensioneringen fr.o.m. den 1 januari 1990 skall vara 50 %,¹]

[att riksdagen beslutar omfördela medel från socialförsäkringssektorn till statsbudgeten i enlighet med vad som i motionen anförts,¹]

3. att riksdagen för budgetåret 1989/90, i avvaktan på slutligt förslag, beräknar *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto*, till 1 500 000 000 kr.,

4. att riksdagen för budgetåret 1989/90, i avvaktan på slutligt förslag, till *Räntor på statsskulden m.m.* beräknar ett förslagsanslag av 57 500 000 000 kronor,

5. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige riksgäldskontoret till känna vad i motionen anförts om statsskuldspolitiken,

6. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige riksbanken till känna vad i motionen anförts om kredit- och valutapolitiken.

Stockholm den 25 januari 1989

Mot. 1988/89

Fi214

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Görel Bohlin (m)

Rolf Dahlberg (m)

Gunnar Hökmark (m)

Arne Andersson (m)
i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Bo Lundgren (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Gullan Lindblad (m)

Sonja Rembo (m)

